

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 13 listopada 2020 r.

Poz. 11208

UCHWAŁA NR XXIV/258/2020 RADY GMINY STARE BABICE

z dnia 3 listopada 2020 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Stare Babice na lata 2021–2024

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2020 r. poz. 713) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2020 r. poz. 282 i 782) Rada Gminy uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Stare Babice na lata 2021–2024 w brzmieniu załącznika do uchwały.

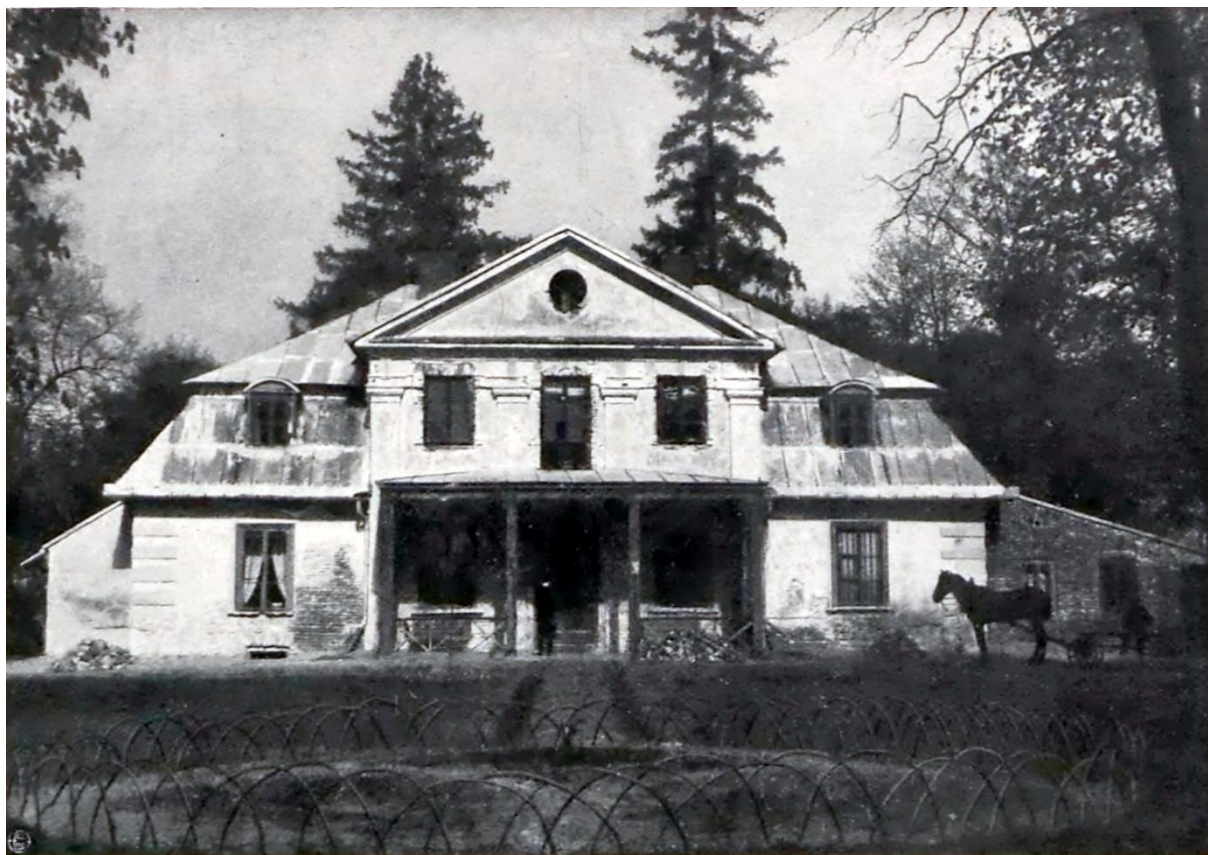
§ 2. Wykonanie uchwały powierza Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

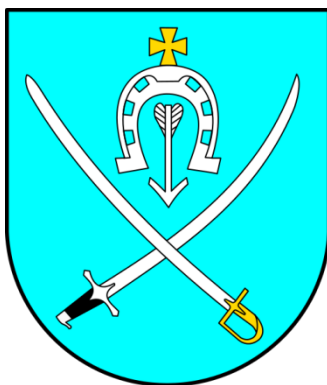
Przewodniczący Rady Gminy

Henryk Kuncewicz

lipiec 2020 roku

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY STARE BABICE
NA LATA 2021-2024**

lipiec 2020 roku

**Załącznik
do Uchwały Nr XXIV/258/2020
Rady Gminy Stare Babice
z dnia 3 listopada 2020 r.**

Dokument został opracowany w 2014 r. przez firmę CIM-Mes Projekt Sp. z o.o. w ramach Pracowni Badań i Dokumentacji Zabytków ZABYTKI.DOC: Michał Krasucki, Marcin Libelt; we współpracy z:

1. Urzędem Gminy Stare Babice
2. Towarzystwem Opieki nad Zabytkami Oddział w Warszawie
3. Fundacją Hereditas w Warszawie

Dokument zaktualizował w lipcu 2020 r. mgr inż. arch. Kazimierz Steć Główny Specjalista ds. planowanie przestrzennego w Urzędzie Gminy Stare Babice.

PRACOWNIA BADAŃ I DOKUMENTACJI ZABYTEKÓW

SPIS TREŚCI**Wstęp****I. Słownik pojęć****II. Wprowadzenie**

1. Postanowienia ogólne
2. Cele i podstawa prawna opracowania *Programu opieki nad zabytkami*
3. Uwarunkowania formalno-prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce

III. Związki z innymi dokumentami**1. Na poziomie krajowym**

- 1.1. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju
- 1.2. Krajowy program ochrony i opieki nad zabytkami

2. Na poziomie województwa

- 2.1. Wojewódzki program opieki nad zabytkami
- 2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego
- 2.3. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku

3. Na poziomie Powiatu Warszawskiego - Zachodniego**4. Na poziomie Gminy Stare Babice**

- 4.1. Miejscowe Plany Zagospodarowania
- 4.2. Strategia Rozwoju Gminy Stare Babice do 2025 roku
- 4.3. Program Ochrony Środowiska

IV. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Stare Babice**1. Historia**

2. Charakterystyka zasobu

2.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków i ujęte w gminnej ew. zab.

2.2. Zabytki archeologiczne

3. Diagnoza stanu opieki nad zabytkami

3.1. Ocena stanu zachowania

3.2. Analiza szans i zagrożeń

V. Program opieki nad zabytkami

1. Określenie celów Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Stare Babice na lata 2021-2024

2. Priorytety

3. Instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami

4. Źródła finansowania działań

5. Zasady monitorowania i oceny realizacji programu

Załączniki

- Gminna Ewidencja Zabytków
- Gminna Ewidencja Archeologiczna
- Ewidencja – kapliczki, krzyże, figury i obeliski

Wstęp

Gmina Stare Babice położona jest w bezpośrednim sąsiedztwie m.st. Warszawy, na zachód od granic stolicy. Należy do Powiatu Warszawskiego Zachodniego. Obejmuje obszar ok. 64 km², liczy 23 wsie a zamieszkuje ją 19279 mieszkańców (wg stanu na dzień 31 grudnia 2019 r.). W skład gminy Stare Babice wchodzi miejscowości: Babice Nowe, Blizne Jasińskiego, Blizne Łaszczyńskiego, Borzęcin Duży, Borzęcin Mały, Buda, Janów, Koczargi Stare, Koczargi Nowe, Klaudyn, Kwirynów, Latchorzew, Lipków, Lubiczów, Mariew, Stanisławów, Topolin, Wierzbin, Wojcieszyn, Zalesie, Zielonki Wieś, Zielonki-Parcela oraz Stare Babice, które pełnią rolę centrum administracyjnego gminy.

Jeszcze niedawno gmina miała charakter typowo rolniczy. W chwili obecnej coraz częściej staje się miejscem zamieszkania rodzin przenoszących się ze stolicy. Intensywny rozwój budownictwa mieszkaniowego obejmuje przede wszystkim budownictwo indywidualne, oraz duże inwestycje realizowane przez firmy deweloperskie. Na północy gminy powstają także nieuciążliwe punktu usługowe i handlowe, hurtownie. O atrakcyjności gminy decyduje jej dogodne położenie z jednej strony tuż przy granicy Warszawy i węzła komunikacyjnego, a z drugiej przy Puszczy Kampinoskiej.

Gmina Stare Babice leży w zasięgu Kotliny Warszawskiej i Równiny Błońskiej. Gmina znajduje się w zlewni Wisły, jej dwa jedyne ciek wodne to Struga z dopływem Lipkowskiej Wody.

Pod względem komunikacyjnym Gmina posiada dogodne położenie, zlokalizowana jest bowiem w odległości 13 km na zachód od centrum Warszawy. Położona jest pomiędzy dwiema trasami o znaczeniu międzynarodowym (trasą poznańską i trasą gdańską). Wzdłuż gminy przechodzi ciąg komunikacyjny - droga wojewódzka nr 580 wychodząca z Warszawy w kierunku Żelazowej Woli i Sochaczewa. W części wschodniej przez gminę przechodzi trasa S8, zlokalizowany jest także węzeł drogowy.

I. Słownik pojęć

Ilekcroć w niniejszym programie jest mowa o:

- 1) programie – rozumie się przez to „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla gminy Stare Babice na lata 2021 - 2024”.
- 2) konserwatorze zabytków – rozumie się przez to Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Warszawie, w skrócie MWKZ.
- 3) rejestrze zabytków – rozumie się przez to rejestr zabytków prowadzony przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Warszawie.
- 4) gminnej ewidencji zabytków – rozumie się aktualną ewidencję zabytków nieruchomości w postaci kart adresowych.
- 5) ustawie- rozumie się ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. z 2020 r. poz. 282 i 782).
- 6) zabytku – rozumie się przez to nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3, pkt 1 ustawy).

- 7) zabytku nieruchomym – rozumie się przez to krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji – np. niektóre krzyże, głazy pamiątkowe (art. 3 pkt 2 ustawy).
- 8) zabytku ruchomym - rozumie się przez to dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne i przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji - np. niektóre kapliczki i krzyże (art.3 pkt 3 ustawy).
- 9) MWKZ – rozumie się przez to Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- 10) NID – rozumie się przez to Narodowy Instytut Dziedzictwa.
- 11) MK i DN – rozumie się przez to Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- 12) KPN –Kampinoski Park Narodowy.
- 13) PINB- rozumie się przez to Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego Warszawskiego Zachodniego.
- 14) Koczargi-rozumie się przez to zabudowania, dobra, pola, lasy itp. które istniały w przeszłości i orientacyjnie pokrywały się terytorialnie z obecnym obrębem Koczargi Stare.
- 15) Babice-rozumie się przez to zabudowania, dobra, pola, lasy itp. które istniały w przeszłości i orientacyjnie pokrywały się terytorialnie z obecnym obrębem Stare i Nowe Babice.
- 16) Borzęcin-rozumie się przez to zabudowania, dobra, pola, lasy itp. które istniały w przeszłości i orientacyjnie pokrywały się terytorialnie z obecnym obrębem Borzęcin Duży i Borzęcin Mały.
- 17) Zielonki rozumie się przez to zabudowania, dobra, pola, lasy itp. które istniały w przeszłości i orientacyjnie pokrywały się terytorialnie z obecnym obrębem Zielonki Parcela i Zielonki Wieś.
- 18) NGO's- rozumie się przez to organizacje pożytku publicznego.

II. Wprowadzenie

1. Postanowienia ogólne

Przedmiotem opracowania jest gminny Program Opieki nad Zabytkami dla gminy Stare Babice na lata 2021 – 2024; stanowi on długofalową strategię ochrony i opieki nad zabytkami, położonymi w obrębie gminy. Program wyznacza kierunki działań i wskazuje narzędzia do ich realizacji; ma służyć rozwojowi poprzez cele:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. uwzględnienie ochrony zabytków łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
  4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
  5. podnoszenie świadomości ochrony dziedzictwa kulturowego wśród lokalnej społeczności;
  6. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych; turystycznych i edukacyjnych
  7. wykorzystanie i udostępnienie zabytków na potrzeby mieszkańców i turystów;
  8. wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
  9. tworzenie warunków współpracy z właścicielami zabytków dla zapewniania ich opieki;
- Ponadto zadaniem niniejszego opracowania jest:

1. charakterystyka zasobów zabytkowych gminy i ocena stanu ich zachowania;
2. charakterystyka struktury własności;
3. określenie priorytetów w zakresie ochrony dóbr kultury Gminy Stare Babice;
4. wskazanie źródeł finansowania zadań własnych gminy w zakresie określonym programem.

Wyznaczone w Programie cele będą realizowane w ciągu kolejnych czterech lat z wykorzystaniem środków prawnych (m.in. zapisy dotyczące ochrony zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, w innych aktach prawa miejscowego), finansowych (m.in. budżet gminy, fundusze zewnętrzne) i społecznych (m.in. współpraca z mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi).

Program wskazuje obowiązki Gminy, ale przede wszystkim ma za zadanie poprzez określenie działań organizacyjnych, finansowych i realizacyjnych stworzyć lepsze warunki dla poprawy stanu zabytków na terenie gminy. Niezwykle istotną kwestią jest wzmocnienie współpracy między administracją samorządową, państwową, a społecznością lokalną, tak by wszystkie te środowiska współtworzyły odpowiednie środowisko dla ochrony i promocji lokalnego dziedzictwa kulturowego.

Niniejszy Program jest oficjalnym dokumentem przyjętym Uchwałą Rady Gminy. Obejmuje swoim zakresem wszystkie obiekty zabytkowe mieszczące się w granicach administracyjnych Gminy Stare Babice. Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 2067, zm. Dz.U. z 2019 r. poz. 730, Dz.U. z 2018 r. poz. 2245.) realizacja Programu przewidziana jest na cztery lata, natomiast po upływie pierwszych dwóch lat od jego przyjęcia Wójt Gminy powinien złożyć sprawozdanie z realizacji zapisów programowych.

2. Cele i podstawa prawna opracowania Programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną dla uchwalenia Programu opieki nad Zabytkami stanowi art. 87, ust. 1, 2, 3, 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 2067, zm. Dz.U. z 2019 r. poz. 730, Dz.U. z 2018 r. poz. 2245.), który brzmi:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust.1, mają na celu, w szczególności:

1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;

2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego

i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

Obowiązek opieki nad zabytkami nakłada na samorząd także Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz.U. z 2020 r. poz. 713);

3. Uwarunkowania formalno-prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce

Kwestię ochrony zabytków w Polsce podnosi już Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 2067, zm. Dz.U. z 2019 r. poz. 730, Dz.U. z 2018 r. poz. 2245.), której 5 art. stwierdza, że „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.”. Umocowanie tej podstawowej zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w ustawie zasadniczej odzwierciedla jego najwyższą rangę.

Podstawowym aktem prawnym, który reguluje zasady ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym w Polsce jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2020 r. poz. 282 i 782), która wprowadziła szereg nowych rozwiązań systemowych, a także dostosowała polskie prawo w tym zakresie do standardów Unii Europejskiej. Ustawa z dn. 23 lipca 2003 r. współdziała także z innymi ustawami: ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 r. (Dz.U. z 2020 r. poz.: 293, 471 i 1086), a także z ustawą Prawo Budowlane z 7 lipca 1994 r. (Dz.U. z 2020 r. poz. 1333 i 471).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadza podział na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Opieka nad zabytkami ma charakter wybitnie indywidualny i za jej realizację odpowiedzialny jest właściciel (względnie użytkownik obiektu). Z racji swych

obowiązków właścicielskich, właścicielowi przysługują także pewne przywileje, w tym m.in. możliwość otrzymania wsparcia (dotacji) ze strony administracji publicznej.

Z kolei ochrona zabytków realizowana jest przez organy administracji publicznej, czyli administracji rządowej i samorządowej, działające zgodnie z przypisanymi im ustawowo kompetencjami. W sytuacji, gdy Państwo lub gmina jest właścicielem zabytku przejmuje także obowiązki właścicielskie.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w znacznym stopniu rozszerzyła kompetencje samorządów, dając im nowe narzędzia w sferze ochrony zabytków. To po stronie samorządu wyznaczone zostały dwie formy ochrony – zapis w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i utworzenie parku kulturowego. We wprowadzonej 5 czerwca 2010 r. nowelizacji (ustawa z dn. 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw – Dz. U. z 2010 r., nr 75, poz. 474) wyjątkową rangę uzyskała także gminna ewidencja zabytków, której rola nie ogranicza się już tylko do dokumentacji i informacji, ale także niesie obowiązek uzgodnień w stosunku do obiektów w niej ujętych (przy uzgodnieniu pozwoleń na budowę, decyzji o warunkach zabudowy). Korelacja między ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a ustawą o planowaniu przestrzennym zachodzi przede wszystkim na płaszczyźnie planowania, gdyż zgodnie z art. 4 ust. 6 i art. 7 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków ochronę obiektów zabytkowych uwzględnia się także w przygotowywaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. W studium oraz w miejscowych planach uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków wraz z ich otoczeniem oraz zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, a także innych zabytków wskazanych w trakcie uzgodnień przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Warto nadmienić, że kwestie ochrony dziedzictwa kulturowego zostały już wcześniej ujęte w art. 7, ust. 1, pkt 9 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, gdzie określone zostały zadania własne gminy, obejmujące sprawy m.in. ładu przestrzennego, kultury, oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Podstawową formą ochrony jest wpis do rejestru zabytków, który może być dokonany na wniosek właściciela lub z urzędu. W artykule 9 rzeczonyj ustawy omówione są formy wpisów do rejestrów zabytków nieruchomości, które mogą objąć obiekty nieruchome, otoczenie zabytku wpisanego do rejestru. Szczególną formą ochrony są wpisy do rejestru zabytków układów urbanistycznych, układów ruralistycznych oraz zespołów budowlanych; które pozwalają na objęcie ochroną znacznie szerszych niż pojedynczy obiekt obszarów, implikując przy tym różny reżim tej ochrony. Osobną kwestią, z którą związany jest inny zakres ochrony prawnej jest wpis do rejestru zabytków ruchomych.

Niezwykle istotną kompetencją samorządu w zakresie ochrony zabytków jest prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, która, jak już wspomniano, zyskała status narzędzia ochrony prawnej obiektów zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków i wiąże się z konkretnymi wymogami wojewódzkiego konserwatora zabytków względem właścicieli obiektów ujętych w ewidencji. Ewidencja prowadzona jest przez odpowiednio wójta, burmistrza bądź prezydenta w formie zbioru kart zabytków nieruchomości. Oprócz swojej funkcji informacyjnej i prawnej gminna ewidencja stanowi także podstawę do sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami. Na poziomie wojewódzkim ewidencja prowadzona

jest przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a na poziomie krajowym przez Generalnego Konserwatora Zabytków.

Innymi aktami prawnymi regulującymi kwestię ochrony zabytków są m.in. akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i inne przepisy prawne, w tym m.in.:

1. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 nr 30 poz. 259).
2. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. 2004 nr 71 poz. 650).
3. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz.U. 2004 nr 75 poz. 706).
4. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę (Dz.U. 2011, Nr 89 poz. 510).
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz.U. 2004 nr 102 poz. 1066).
6. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. 2004 nr 124 poz. 1302).
7. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz.U. 2004 nr 124 poz. 1304 z późn.zm.).
8. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. 2014, poz. 399).
9. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2011 r. Nr 113, poz. 661).
10. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. Nr 165, poz.987).
11. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2004 nr 212 poz. 2153).
12. Zarządzenia i Rozporządzenia Prezydenta RP w sprawie uznania za pomniki historii. Tematykę ochrony zabytków znajdujących się w inwentarzach muzealnych podejmuje Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2020 r. poz. 902).

III. Związki z innymi dokumentami

1. Na poziomie krajowym

1.1. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju

Aktualnie obowiązującym krajowym dokumentem planistycznym jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 Koncepcja ukazała się drukiem w 2012 roku

(Monitor Polski z 2012 r., poz. 239). Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju z uwzględnieniem w tym zagospodarowanie obiektów zabytkowych.

W dokumencie wskazano sześć celów strategicznych. Jeden z nich odnosi się do ochrony zabytków

i kształtowania krajobrazu kulturowego:

„Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ład przestrzennego

Cel strategiczny 6.4.2. Obszary ochrony krajobrazów kulturowych

Konieczne jest określenie przestrzeni mogącej pełnić funkcje symboliczne oraz identyfikacyjne w skali kraju i kontynentu, a także zahamowanie postępującego procesu homogenizacji krajobrazu miejskich obszarów funkcjonalnych. Potrzebne jest również określenie potencjału rozwojowego zwyczajnego z zachowaniem wartościowych elementów i struktur przestrzennych obszarów przemysłowych i miejskich zdegradowanych oraz mniej eksponowanych krajobrazów decydujących o jakości życia społeczności lokalnych i będących świadectwem historii – także najnowszej. W celu stworzenia systemu zmierzającego do zahamowania postępującej degradacji środowiska kulturowego, nieodwracalnej utraty krajobrazów historycznych i tworzących tożsamość miejsca, w tym rozwiązania konfliktów społecznych związanych z degradacją przestrzeni przyrodniczej, zabytkowych zespołów urbanistycznych i ruralistycznych, zabytków architektonicznych, konieczne jest wprowadzenie do dokumentów planistycznych wszystkich szczebli zintegrowanej ochrony środowiska kulturowego, umożliwiającej gospodarowanie krajobrazem w celu podniesienia konkurencyjności regionów. Wymaga to opracowania metodologii dotyczącej identyfikacji równorzędnych wartości przyrodniczych, krajobrazowych, niematerialnego dziedzictwa kulturowego związanego z regionem geograficznym i zabytkowych obiektów kultury materialnej, w tym potencjalnych obszarów stanowisk archeologicznych, oraz zarządzania nimi w celu stworzenia warunków do prowadzenia aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do tych zasobów. Zadanie obejmuje określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony (łącznie z poziomem ochrony gwarantowanym na podstawie list obiektów i obszarów) oraz prowadzenie monitoringu zachowania zasobów i zachowania materialnego dowodu do analiz archeologicznych, które wykonają następne pokolenia. Metodologia zostanie opracowana przez zespół, złożony z przedstawicieli ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, ministra właściwego ds. kultury i dziedzictwa narodowego, Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz środowisk naukowych. Obszary te zostaną wyodrębnione w planach zagospodarowania przestrzennego województw jako ustalenie wiążące.”

1.2. Krajowy program ochrony i opieki nad zabytkami

Artykuł 86 ust. 1 ustawy z dnia 23 VII 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa kompetencje Rady Ministrów do uchwalenia na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Od 13 września 2019 r. wszedł w życie Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022, przyjęty Uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. i ogłoszony w Monitorze Polskim poz. 808. Uwzględnia on wnioski wypływające z realizacji

i monitoringu skuteczności poprzedniego Programu na lata 2014-2017. Główny cel obecnego Programu to „**Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami**”. Cel główny ma być realizowany za pomocą trzech Celów szczegółowych:

Cel szczegółowy 1 - Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego. Ustalone dla tego celu szczegółowego kierunki działania to:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.

Cel szczegółowy 2 - Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami. Ustalone dla tego celu szczegółowego kierunki działania to:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

Cel szczegółowy 3 - Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego. Ustalone dla tego celu szczegółowego kierunki działania to:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości.
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

W ramach poszczególnych kierunków działania Program wyszczególnia szereg zadań do wykonania. Przykładowe zadania odnoszące się do poziomu lokalnego czyli gminnego lub interesujące zarówno gminy jak i właściciele zabytków to:

- „*Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.*”

- „*Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym (które) realizowane będzie przez rozbudowę portalu internetowego <http://samorząd.nid.pl>, którego celem jest dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości jego wykorzystania dla dobra gminy z uwzględnieniem problematyki dostępności dziedzictwa dla osób z niepełnosprawnościami*”

- „*Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym (które) realizowane będzie przez rozbudowę portalu internetowego <http://samorząd.nid.pl>, którego celem jest dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości jego wykorzystania dla dobra gminy z uwzględnieniem problematyki dostępności dziedzictwa dla osób z niepełnosprawnościami.*”

- „*Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach*”

- „*Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrożenie programu opieki nad zabytkami*”

- „*Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.... W ramach centrum zostanie zorganizowany punkt kontaktowy wspierający opiekunów architektury i budownictwa drewnianego we właściwej opiece nad tym wymagającym szczególnej troski zasobem zabytkowym. Działalność centrum będzie koncentrować się na opracowywaniu i szerokim udostępnianiu poradników i podręczników dobrych praktyk dla właścicieli i opiekunów zabytków architektury oraz budownictwa drewnianego, organizowaniu szkoleń dla właścicieli oraz kursów rzemiosła tradycyjnego podnoszących kompetencje rzemieślników w zakresie*

zapewniającym właściwą konserwację zabytków drewnianych, z uwzględnieniem regionalnej specyfiki technik rzemieślniczych oraz konstrukcji architektury drewnianej”.

2. Na poziomie województwa

2.1. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Mazowieckim na lata 2018-2021

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2018-2021 został przyjęty przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą Nr 174/18 z 13 listopada 2018 r.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2018-2021 jest podstawowym dokumentem określającym politykę samorządu województwa w sferze sprawowania opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz jego racjonalnym wykorzystaniem. Głównym zamierzeniem Programu jest stworzenie warunków dla kreowania i realizowania zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami na terenie województwa mazowieckiego oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego jako czynnika wpływającego na rozwój gospodarczy i społeczny regionu.

Zawarty w niniejszym Programie hierarchiczny układ zamierzeń w tej sferze tworzą: wizja regionu, cel strategiczny, cele operacyjne i przyporządkowane im kierunki działań, a także zasady monitorowania oraz uwarunkowania realizacyjne – zestawienie głównych źródeł finansowania.

Należy zauważyć, że program jest niezmiernie interesującym i pożytecznym dokumentem dla szerokiego grona zainteresowanych: właścicieli obiektów zabytkowych, JST (jednostek samorządu terytorialnego), osób pasjonujących się historią Mazowsza, zabytkami, planistów oraz młodzieży szkolnej i ogółu społeczności lokalnej.

Właśnie pod kątem, tego, co może najbardziej interesować w/w osoby fizyczne i prawne dokonano w niniejszym Programie analizy i wyciągu z treści WPONZ na lata 2018-2021 jako cytaty, przytoczenia lub streszczenia:

2.1.1 „(...) na podstawie odrębnych przepisów wymienionych w Rozdziale 1.1.2.2 samorząd realizując swoje zadania w zakresie opieki nad zabytkami i dbałości o niematerialne dziedzictwo kulturowe może w szczególności:

- *popularyzować dobre wzory aktywnej opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym;*
- *współpracować z jednostkami obu szczebli samorządu lokalnego w zakresie tworzenia prawnych form ochrony zabytków (parki kulturowe, plany miejscowe),*
- *organizować przedsięwzięcia edukacyjne związane z dziedzictwem kulturowym regionu oraz przedsięwzięcia promocyjne w tym zakresie,*
- *prowadzić promocję dziedzictwa materialnego i niematerialnego regionu,*
- *organizować współpracę z uczelniami na rzecz realizacji POnZ,*
- *obejmować patronatem Marszałka przedsięwzięcia w zakresie ochrony dziedzictwa.*
- *tworzyć katalogi wzorców budownictwa regionalnego charakterystycznego dla krajobrazów kulturowych poszczególnych części województwa*
- *wspierać promocyjnie tradycyjne produkty regionalne, np. poprzez tworzenie ich listy;*
- *włączać się aktywnie w organizację Europejskich Dni Dziedzictwa w regionie i koordynować to realizację tego wydarzenia (np. przez wojewódzkie instytucje kultury)*

- *współorganizować konkursy na najlepsze prace naukowe: rozprawy habilitacyjne lub doktorskie oraz najlepsze prace magisterskie lub dyplomowe tematycznie związane z dziedzictwem województwa i ustanawiać nagrody dla autorów najlepszych prac;*
- *organizować spotkania i konferencje dotyczących problematyki dziedzictwa,*
- *wspierać własne instytucje kultury w realizacji projektów i zadań dotyczących dziedzictwa kulturowego regionu.*
- *Przyznawać nagrody i stypendia osobom zajmującym się opieką nad zabytkami.”*

2.1.2 WPONZ wymienia kompetencje jednostek samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków:

„- Opracowywanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,

- Opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami oraz sporządzanie sprawozdania z realizacji programu,

- Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków,

- Przyznawanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru,

- Tworzenie parku kulturowego na podstawie uchwały (po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków), Wójt (prezydent, burmistrz) sporządza plan ochrony parku kulturowego,

- Przyznawanie stypendiów osobom zajmującym się opieką nad zabytkami.”

2.1.3 WPONZ wymienia źródła finansowania opieki nad zabytkami:

- przeanalizowano ramy prawne systemu dofinansowania opieki nad zabytkami w Polsce,

- opisano specyfikę środków międzynarodowych w perspektywie 2014-2020:

- *wskazano na szczególną specyfiką z grupy funduszy publicznych **funduszy unijnych,***
- ***Funduszy norweskich i EOG,***
- ***Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020,***
- ***Inicjatywy JESSICA (JESSICA - ang. Joint European Support for Sustainable Investment In City Areas - wspólne europejskie wsparcie na rzecz trwałych inwestycji na obszarach miejskich) - jest inicjatywą Komisji Europejskiej i Europejskiego Banku Inwestycyjnego).***

*- opisano **Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:***

„MKiDN realizuje następujące programy z zakresu dziedzictwa kulturowego realizowane w drodze corocznych konkursów. Szczegółowe informacje o naborach znajdują się na stronie ministerstwa:

• Kolekcje muzealne,

• Wspieranie działań muzealnych,

• Kultura ludowa i tradycyjna,

• Ochrona zabytków,

• Ochrona zabytków archeologicznych,

• Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,

• Miejsca Pamięci Narodowej za Granicą,

- *Badanie polskich strat wojennych,*
- *Wspieranie samorządowych instytucji kultury – opiekunów miejsc pamięci,*
- *Wspieranie opieki nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami w kraju.”*

- WPONZ opisuje Fundusz Kościelny:

Dotacji w ramach Funduszu Kościelnego udziela Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Są one udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.).

- Dotacje Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,

- Dotacje Samorządu Województwa Mazowieckiego,

- Środki samorządów lokalnych,

„Zgodnie z nowelizacją Ustawy od 2017 r. samorzady lokalne oprócz dotowania opieki nad zabytkami rejestrowymi mogą partycypować również w kosztach prac wykonywanych przy zabytkach wpisanych do gminnych ewidencji. Samorzady zgodnie z art. 81 Ustawy kształtują swój system dotacyjny za pomocą specjalnych uchwał określających zasady udzielania wsparcia. Szczegółowe dane na ten temat znajdują się w Biuletynach Informacji Publicznej poszczególnych jednostek samorządu.”

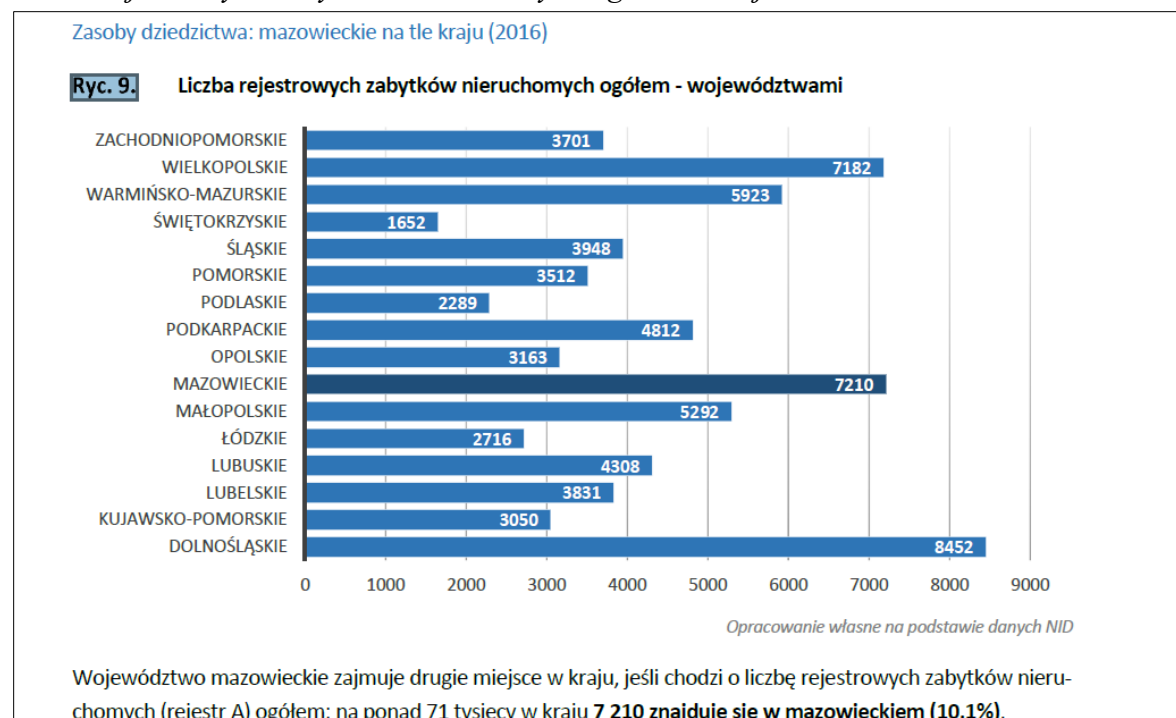
2.1.4 WPONZ zawiera kontekst historyczny Województwo Mazowieckiego.

Jest to godna polecenia do zapoznania się z nią, historia i dzieje regionu od najdawniejszych czasów po dzień dzisiejszy.

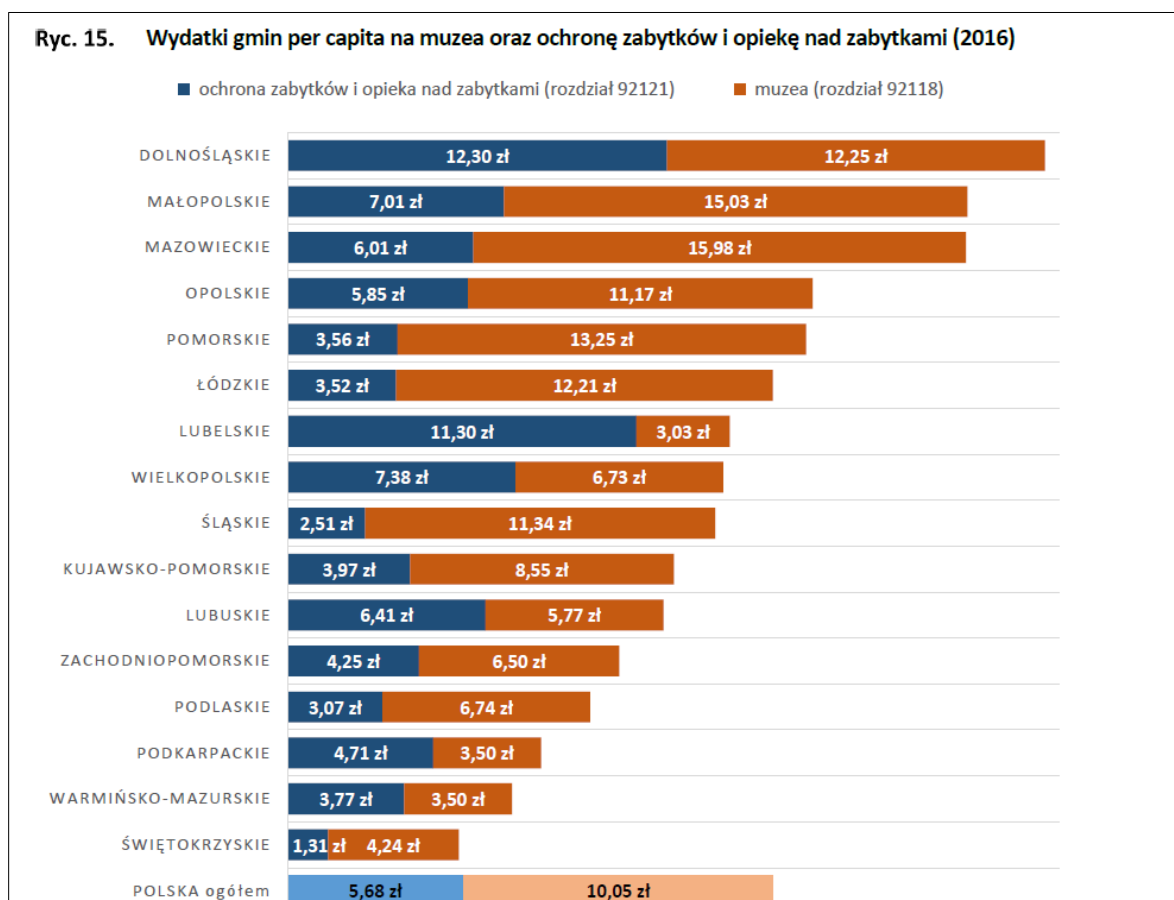
2.1.5 Analiza dziedzictwa i stanu opieki nad nim:

Zasoby dziedzictwa: mazowieckie na tle kraju (2016)

Liczba rejestrowych zabytków nieruchomych ogółem – województwami

*Opracowanie własne (czyli WPONZ) na podstawie danych NID.....”**Wydatki gmin województwa mazowieckiego na ochronę dziedzictwa na tle kraju*

Ogólnie gminy województwa mazowieckiego w tym zestawieniu prezentują się korzystnie, zajmując trzecie miejsce dzięki największym wydatkom na muzea. Jednak **jeśli chodzi o zabytki, gminy województwa mazowieckiego zajmują dopiero szóste miejsce**, sytuując się tylko nieznacznie przed gminami Opolszczyzny (statystycznie najbiedniejszymi w Polsce, a trzeba pamiętać, że z kolei gminy mazowieckie są statystycznie najbogatsze).

Ta sytuacja wymaga głębokiej analizy.

Wydatki gmin województwa mazowieckiego na ochronę zabytków i opiekę nad nimi są niskie i wynoszą tylko minimalnie ponad 6 zł rocznie na mieszkańca. Poziom ten wydaje się niepokojąco niski w zestawieniu wydatkami gmin w innych województwach. Wydatki gmin mazowieckich na poziomie wydatków Opolszczyzny czy województwa lubuskiego wobec skali zadań jaka wynika z drugiej w kraju liczby zabytków nieruchomych i piątej w kraju liczby zabytków ruchomych powinna być przesłanką do bardzo poważnej refleksji. Przy takim poziomie inwestowania w stan dziedzictwa nie można się spodziewać choćby nie pogarszania się stanu zabytków, nie mówiąc już o poprawie ich stanu.”

2.1.6 Zabytki archeologiczne

WPONZ zawiera szereg cennych wskazań dotyczących zabytków archeologicznych i sposobu ich ochrony.

2.1.7 Zabytki w zbiorach muzealnych

W rejestrze zabytków nie umieszcza się obiektów muzealnych wpisanych do inwentarzy muzealnych. Ustawodawca traktuje muzealnictwo jako odrębną, równoległą do ochrony zabytków, formę troski o dziedzictwo.

„Zabytki objęte prawnymi formami ochrony”

2.1.8 Zabytki wpisane do rejestru zabytków

Rejestr zabytków to jedyna bezpośrednia forma ochrony zabytków charakteryzująca się ustanowieniem pełnego nadzoru konserwatorskiego. Stosuje się ją do zabytków wybranej grupy. Wpis zabytku do rejestru odbywa się poprzez wydanie przez wojewódzkiego konserwatora zabytków decyzji administracyjnej oraz – po stwierdzeniu wykonalności decyzji – nadanie numeru rejestru. Jest to numer porządkowy w odpowiedniej księdze: A – dla zabytków nieruchomości, B – dla zabytków ruchomych, C – dla zabytków archeologicznych.

Procedura wpisu zabytku do rejestru prowadzona jest na wniosek właściciela lub z inicjatywy Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Z wnioskiem o wpis do rejestru zabytku mogą występować również organizacje społeczne statutowo zajmujące się dziedzictwem. W województwie mazowieckim wg danych

NID zanotowano:

- 7 210 obiektów nieruchomości wpisanych do księgi A,
- 20 727 obiektów ruchomych wpisanych do księgi B oraz
- 405 zabytków archeologicznych wpisanych do księgi C.”

2.1.9 Wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,

2.1.9 Uznanie za pomnik historii

„.....gdy wczytamy się w treść Ustawy, musimy odnotować, że uznanie za Pomnik Historii stanowi raczej specyficzne wyróżnienie zabytku już wpisanego do rejestru zabytków, gdyż ustawodawca nie przewidział dla Pomników Historii żadnej dodatkowej formy ochrony, która nie obowiązywałaby już od chwili wpisania zabytku do rejestru, co każdorazowo musi poprzedzić zgłoszenie do uznania za Pomnik Historii.”

„W województwie mazowieckim do września 2017 r. cztery obiekty uznane zostały przez Prezydenta RP za pomniki historii:

6. Warszawa – historyczny zespół miasta z Traktem Królewskim i Wilanowem uznane za Pomnik Historii zarządzeniem Prezydenta RP z 8 września 1994 roku;

7. Warszawa – Zespół Stacji Filtrów Williama Lindleya uznany za Pomnik Historii rozporządzeniem Prezydenta RP z 4 stycznia 2012 roku;

8. Żyrardów – XIX-wieczna Osada Fabryczna uznana za Pomnik Historii rozporządzeniem Prezydenta RP z 4 stycznia 2012 roku;

9. Warszawa – zespół zabytkowych cmentarzy wyznaniowych na Powązkach uznany za Pomnik Historii rozporządzeniem Prezydenta RP z 3 lipca 2014 r.”

2.1.10 Zabytki chronione poprzez utworzenie parku kulturowego

*„**Utworzenie parku kulturowego** – To dotychczas najrzadziej stosowana forma ochrony obszarowej, stanowiona przez samorzady dla wyróżniających się krajobrazowo terenów, z charakterystycznymi dla nich zabytkami nieruchomymi. Gmina jest zobowiązana, aby równolegle uchwalić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego określający zasady kształtowania chronionej przestrzeni z poszanowaniem zidentyfikowanych wartości. Park kulturowy tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.*

Ustalenie ochrony dla zabytku w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego”

2.1.11 Ochrona ustaleniami planu miejscowego

*„Ostatnią formą ochrony zabytku, przewidzianą w ustawie, jest **ustalenie ochrony dla zabytku nieruchomego oraz archeologicznego w przepisach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o ustaleniu inwestycji celu publicznego**. Należy dodać, że ta forma ochrony może być ustalona w przepisach Miejscowego Planu Rewitalizacji (nie mylić z Gminnym Programem Rewitalizacji);*

MPR jest de facto szczególnym rodzajem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, który jednak ma w ustawie opisany bardziej szczegółowo zakres regulacji, jakiej można nim dokonywać. Z zakresu tego wynika, że MPR jest dużo precyzyjniejszym instrumentem ochrony krajobrazu kulturowego niż „zwykły” miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Obowiązek ustalenia ochrony „pośredniej” tj. wymagającej decyzji innego organu niż konserwatorski, odnosi się do zabytków włączonych do gminnej ewidencji zabytków lub – w przypadku braku tej ewidencji – wskazanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Mówi o tym artykuł 39 ust. 3 ustawy Prawo Budowlane.

Obecnie nie ma żadnych zbiorczych danych o ilości zabytków chronionych w opisanym powyżej trybie w województwie mazowieckim.”

Dalej WPONZ zajmuje między innymi:

2.1.12 Stanem opieki nad zabytkami w gminach

2.1.13 Stanem technicznym zabytków nieruchomych

2.1.14 Związkami i różnicami pomiędzy rewitalizacją a ochroną zabytków i opieką nad zabytkami

2.1.15 Wydatkami na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami

*„Samorzady sięgają po różne źródła finansowania zewnętrznego, jednak wydatki te są w skali potrzeb ciągle bardzo małe. Najczęściej korzystano z **RPO WM, dotacji z różnych źródeł, jak budżetu województwa, MKiDN, PROW, MWKZ, a także środków termomodernizacyjnych z WFOŚIGW**. Łączna suma wydatków JST na ochronę zabytków w okresie 2012-2015 wynosiła **154 769 009,80 zł**, przy czym ze źródeł zewnętrznych uzyskano **80 983 926,20 zł**, a **73 785 083,60 zł** stanowiły źródła własne.”*

Wskazano na duże różnice w nakładach w poszczególnych JST, ale niekoniecznie wynikające i pokrywające się z dużym rozwarstwieniem dochodów i zamożności w poszczególnych gminach.

2.1.16 Przeanalizowano i podano raport z realizacji WPOnZ 2012 – 2015

2.1.17 W odpowiedzi na pytanie „*Co się dzieje dziś? Wyzwania i szanse*” zamieszczono analizy zatytułowane:

- „*Kontekst wyzwań współczesności, zagrożenia dla dziedzictwa przegląd dobrych praktyk w zakresie upowszechniania wiedzy*”,

- „*Nowe możliwości opieki nad zabytkami, rozwiązania legislacyjne finansowe*”

2.1.18 W konkluzji WPONZ wskazał na „*Problem generalny – „pień” drzewa problemów - Do skutecznej opieki nad zabytkami województwa brakuje nam edukacji, środków, narzędzi i wiedzy.*”

2.1.19 Program kończy się Częścią Planistyczną zawierającą praktyczne aspekty realizacyjne składające się ze struktury celów, poszczególnych misji oraz strategicznych: wizji, obszarów i celów. Aby osiągnąć cele strategiczne, wszystkim im przypisano realizacyjne przedsięwzięcia strategiczne.

2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego

Sejmik Województwa Mazowieckiego przyjął Uchwałą nr 22/18 z dnia 19 grudnia 2018 r. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego. Integralną częścią Planu jest Plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Warszawy. Dokument uwzględnia podział statystyczny województwa na dwie jednostki NUTS-2 – warszawski stołeczny i mazowiecki regionalny.

Plan zagospodarowania jest planem o charakterze regionalnym, stanowiącym pomost między planowaniem krajowym, a planowaniem miejscowym. Głównym celem opracowania planu zagospodarowania jest określenie polityki przestrzennej dla Mazowsza w zakresie:

- podstawowych elementów sieci osadniczych,
- rozmieszczenia infrastruktury technicznej i społecznej,
- wymagań dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Podstawowym zadaniem planu jest określenie kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego, które pozwalają na realizację „Strategii rozwoju województwa mazowieckiego”.

Z uwagi na tematykę opracowania, istotne dla niego przede wszystkim są dwa punkty: dotyczący środowiska przyrodniczego oraz dziedzictwa kulturowego.

Plan zagospodarowania obszernie potraktował zagadnienia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego w podziale na „*Ochronę zabytków i dóbr kultury współczesnej*” oraz „*Ochronę krajobrazów kulturowych*”.

2.3. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 została uchwalona Uchwałą Nr 158/13 przez Sejmik Województwa w dniu 28 października 2013 roku.

Jedną z najważniejszych sfer działań województw samorządowych, jest długofalowe programowanie rozwoju. Realizacja tych działań odbywa się poprzez opracowanie strategii rozwoju województwa i programów wojewódzkich. Na podstawie strategii prowadzona jest polityka rozwoju województwa. Określać ma ona uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województw. Ustawo zagospodarowaniu przestrzennym zobowiązuje sejmiki województw do uchwalenia strategii rozwoju województw. Kultura i dziedzictwo są wskazane jako jeden z celów głównych strategii. Przyjęto w niej „*wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa*”

kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia”

3. Na poziomie Powiatu Warszawskiego Zachodniego

Strategia Rozwoju Powiatu Warszawskiego Zachodniego na lata 2016 - 2025 r. została uchwalona Uchwałą Nr XI/75/2015 z dnia 10 marca 2015 r. Strategia zawiera dużo interesujących informacji powiązanych z przedmiotem niniejszego programu, w działach: „Opis zasobów naturalnych oraz warunków przyrodniczych powiatu”, „Opis zasobów kulturowych” i „Uczestnictwo w kulturze”.

Strategia precyzuje działania mające na celu ochronę i wzmocnienie potencjału dziedzictwa kulturowego powiatu wyłącznie w sferze promocyjnej i edukacyjnej poprzez „upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie”.

4. Na poziomie Gminy Stare Babice

4.1. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (patrz 1.1. Postanowienia ogólne), nakłada obowiązek określenia w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy obszarów, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Do obszarów takich należą:

- nieruchomości wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału,
- lokalizacje obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m²,
- obszary przestrzeni publicznej,
- obszary wskazane w przepisach odrębnych, np. tereny górnicze.

Na terenie Gminy Stare Babice obowiązują niżej wymienione plany miejscowe:

Tytuł miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Numer uchwały Rady Gminy Stare Babice	Publikacja
miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zachodniej części Gminy Stare Babice w zakresie części wsi Borzęcin Duży i części wsi Borzęcin Mały - pomiędzy ulicami Warszawską, Kosmowską i Krótką	<u>Uchwała Nr XLIV/414/10 z dnia 4 listopada 2010r.</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o Nr 204 poz. 6230, z dnia 9 grudnia 2010r.</u>
miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego zachodniej części gminy Stare Babice w zakresie części wsi Zielonki Wieś i części wsi Koczargi Nowe – południowa strona ulicy Warszawskiej	<u>Uchwała Nr XLIV/416/10 z dnia 4 listopada 2010r.</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o Nr 204 poz. 6232, z dnia 9 grudnia 2010r.</u>
zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Kwirynów, Stare Babice, Janów i Klaudyn	<u>Uchwała Nr V/33/11 z dnia 7 kwietnia 2011r.</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o Nr 76, poz. 2443 z dnia 12 maja 2011r.</u>

miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Stare Babice	<u>Uchwała Nr VIII/55/11 z dnia 30 czerwca 2011r.</u> <u>Obowiązujący tekst planu</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o Nr 156, poz. 4944 z dnia 29 sierpnia 2011r.</u> <u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o poz. 5776 z dnia 24 maja 2013 r.</u> <u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o z 17 grudnia 2016 r. poz. 11511</u>
miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego części wsi Stare Babice - południowa strona ulicy Koczarskiej	<u>Uchwała Nr IX/63/15 z dnia 24 czerwca 2015 r.</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o z dnia 24 lipca 2015 r. poz. 6533</u> <u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o z dnia 28 lipca 2015 r. poz. 6630</u>
miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego części wsi Stare Babice w rejonie ulicy Mizikowskiego	<u>Uchwała Nr IX/64/15 z dnia 24 czerwca 2015 r.</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o z dnia 24 lipca 2015 r. poz. 6534</u> <u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o z dnia 28 lipca 2015 r. poz. 6631</u>
miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego części wsi Stanisławów	<u>Uchwała Nr XXIII/218/16 z 27 października 2016 r.</u>	<u>Dz. Urz. Woj. z dnia 15 listopada 2016 r. poz. 9715</u>
miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego południowej części wsi Klaudyn	<u>Uchwała Nr XXVIII/283/17 z</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg</u>

	<u>dnia 30 marca 2017 r.</u>	<u>o z dnia 20 kwietnia 2017 r. poz. 3993</u>
miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego części terenów położonych w Gminie Stare Babice, we wsiach: Borzęcin Duży, Wojcieszyn, Koczargi Stare, Lipków, Stare Babice, Babice Nowe, Latchorzew, Lubiczów, Blizne Jasińskiego i Blizne Łaszczyńskiego	<u>Uchwała Nr XXVIII/284/17 z dnia 30 marca 2017 r.</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o z dnia 30 marca 2017 r. poz. 5918</u>
w sprawie w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Stare Babice "Warszawska - Mizikowskiego"	<u>Uchwała Nr XXXVII/383/17 z 21 grudnia 2018 r.</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o z dnia 7 marca 2018 r. poz. 2355</u>
w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Mariew	<u>Uchwała Nr XXXVII/384/17 z dnia 21 grudnia 2017 r.</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o z dnia 7 marca 5 kwietnia 2018 r. poz. 3395</u>
w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Blizne Jasińskiego	<u>Uchwała Nr XXXVIII/396/18 z dnia 15 lutego 2018 r.</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o z dnia 5 kwietnia 2018 r. poz. 3395</u>
w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Borzęcin Duży	<u>Uchwała Nr XLI/446/18 z dnia 29 maja 2018 r.</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o z dnia 17 lipca 2018 r. poz. 7264</u>
w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na różnych obszarach gminy Stare Babice – Etap I	<u>Uchwała Nr XLVI/496/18 z dnia 11 października 2018 r.</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o z dnia 19 listopada 2018 r. poz. 11225</u>
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Stare Babice w zakresie działki ew. nr 111 i części działek ew. nr 119 i 120	<u>Uchwała Nr V/37/2019 z dnia 31 stycznia 2019 r.</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckieg o z dnia 1 marca 2019 r. poz. 2754</u>
miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego części wsi Zielonki Wieś – obszar I	<u>Uchwała Nr XII/117/2019 z dnia 26 września 2019 r.</u>	<u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dnia 26 września 2019 r. poz. 12364</u> <u>Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego poz. 12375</u>

4.2. Strategia Rozwoju Gminy Stare Babice do 2025 r.

Strategia Rozwoju Gminy Stare Babice do 2025 r. została przyjęta Uchwałą Rady Gminy Nr XVII/150/16 z dnia 21 kwietnia 2016 r. i stanowi podstawowe narzędzie wspomagające zarządzanie na poziomie samorządu lokalnego.

4.3. Program Ochrony Środowiska dla gminy Stare Babice do roku 2021 z perspektywą na lata 2022

Program Ochrony Środowiska Gminy Stare Babice powstał w 2018 roku i stanowi wypełnienie obowiązków określonych w art. 17 ust. 1 i art. 18 ust. 1 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2020 r. poz. 1219 i 1565). Został przyjęty Uchwałą Nr XLI/444/18 Rady Gminy Stare Babice z dnia 29 maja 2018 r.

Program określa politykę środowiskową, ustala cele i zadania środowiskowe oraz szczegółowe programy zarządzania środowiskowego, odnoszące się do aspektów środowiskowych, usystematyzowanych według priorytetów.

IV. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Stare Babice

1. Historia

Pierwsze udokumentowane ślady osadnictwa na tych terenach znaleziono w Starych Babicach na górcie przy obecnej ulicy Tadeusza Kutrzeby, gdzie odkryto grób z młodszej epoki kamienia (neolitu), cmentarzysko kultury przeworskiej (grobow jamowych), cmentarzysko kultury wejherowsko-krotoszyńskiej (grobow kloszowych), ślady osadnictwa kultury łużyckiej (epoki brązu i wczesnej epoki żelaza). O wytopie żelaza w I w. n.e. świadczą ślady żużla po pierwotnych piecach hutniczych zwanych dymarkami.

Najstarsze źródła pisane o miejscowościach leżących na terenie obecnej Gminy Stare Babice pochodzą z 1254 r. i dotyczą kościoła w Borzęcinie ufundowanego przez Konrada Mazowieckiego.

W tym samym roku wspomina się o Koczargach, własności klasztoru czerwińskiego. Babice zostały wymienione już w czasach Kazimierza Wielkiego (1310 - 1370). Bardziej znana wzmianka o Marcinie Babicy z Babic, podkomorzym warszawskim, pochodzi z 1400r. Lipków, zwanym ongiś Łupkowem lub Lubkowem wymienia się w 1414 r. jako własność rycerskiego rodu Prusów. Warto wiedzieć, że tłumaczem Statutów Wiślickich i Prawa Mazowieckiego był żyjący w XV w. Świętosław z Wojcieszyna.

W pierwszej połowie XVI w. w Babicach był kościół drewniany, parafia i szkoła parafialna. W sąsiedztwie Babic, w Latchorzewie mieszkał Wojciech Oczko (1537? - 1599?) - lekarz nadworny i sekretarz Stefana Batorego oraz Zygmunta III Wazy - autor pierwszych pisanych w języku polskim prac medycznych. Zabudowania średniowiecznych Babic rozpościerały się na wzniesieniu po zachodniej stronie obecnego rynku na południe od rzeki Strugi. Obecnie najstarszym zabytkiem w Gminie jest barokowy kościół w Babicach ufundowany w 1727 r. przez kanclerza koronnego Jana Szembeka. W latach 1898 - 1903 dzięki staraniom proboszcza księdza Władysława Taczanowskiego w kościele babickim dobudowano nawy boczne, a później wieżę. Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i Litwy z 1830 r. podaje następujące informacje o wsiach znajdujących się na terenie obecnej Gminy Stare Babice, wg stanu z 1827 r:

Borzęcin: 36 domów, 273 mieszkańców, parafia licząca ok. 2850 wiernych,
Babice: 26 domów, 266 mieszkańców, parafia dziekanat warszawski liczy 3098 wiernych,
Lipków: 22 domy, 264 mieszkańców,
Blizne: 11 domów, 104 mieszkańców.

W 1827 r. potomkowie rodu Babickich wyprowadzili się do Guberni Mińskiej. Późniejszy dziedzic Babic, Jasiński, uczestniczył wraz z synami w powstaniu 1863 r. W czasie represji i pacyfikacji carskich został spalony dwór Jasińskich w Babicach. Po ukazie carskim o uwłaszczeniu wyodrębniły się wsie: Janów, Klaudyn, Kwirynów, których nazwy wiążą się z imionami dziedziców Babic. W drugiej połowie XIX w. Warszawę otoczono stopniowo pasmem fortów. Na zachód od Warszawy, od strony Babic, zbudowano fort Babice. Na przełomie XIX i XX w. była w Babicach trzyklasowa szkoła. W czasach II Rzeczypospolitej pełna siedmioklasowa szkoła mieściła się w budynku byłego zajazdu - Karczmy Przedworskiego. Urzędował też sąd gminny. W 1916 r. założono Ochotniczą Straż Pożarną. W latach 1921 - 23 w odległości ok. kilometra od rynku w Babicach, na północ od Latchorzewa, na odcinku ok. 3,5 km wybudowano 10 masztów o wysokości 127 m, a pośrodku blisko fortu Babice powstał nowoczesny budynek wojskowej radiostacji.

Na cmentarzu parafialnym w Borzęcinie zachowała się zabytkowa klasycystyczna kaplica. Obecny gmach kościoła w Borzęcinie wybudowany w miejsce wspomnianego już starego budynku z XIII w. pochodzi z 1855 r. W kościele jest epitafium dziedziczki Zielonek wywodzącej się z Borzęcina. W XIX w. folwark w Borzęcinie był własnością rodziny Kronenbergów - przemysłowców i finansistów. Leopold Kronenberg był Założycielem Banku Handlowego i Szkoły Handlowej w Warszawie. W 1905r zbudowano tu szkołę rozebraną dopiero ok. 1980 r. Obecny budynek starej szkoły pochodzi z czasów II Rzeczypospolitej.

W XVIII w. właścicielem Lipkowa i Zielonek był Andrzej Zamoyski, kanclerz wielki koronny, jeden z przywódców Familii - stronnictwa reform, które poparło kandydaturę Stanisława Poniatowskiego na tron polski. Sam król często też przyjeżdżał do Lipkowa, gdzie w stojącym do dziś pałacyku mieszkała jego przyjaciółka Elżbieta Grabowska, z którą jakoby wspólnie sadził rosące wokół dworu drzewa. Od 1822 r. w Lipkowie była już przędzalnia bawełny, fabryka tkanin jedwabnych i adamaszku, a później powstała manufaktura pasów kontuszowych założona przez bogatego kupca warszawskiego ormiańskiego pochodzenia - Paschalisa Jakubowicza. We wsi zachował się odbudowany po zniszczeniach kościół z 1792 r. oraz neogotycka kapliczka z ok. 1860 r. Stojący do dziś pałacyk - dworek w Zielonkach Parcele zbudowano ok. 1855 r. W 1863 r. major Remiszewski sformował w Lipkowie oddział powstańczy. Stoczyli oni bój pod Budą w Zaborowie Leśnym, gdzie zginęło 72 powstańców. Obecnie znajduje się tam miejsce pamięci zwane Mogiłą Powstańców. Po pewnym czasie ludność wsi Budy postawiła na mogile drewniany krzyż z liczbą sęków odpowiadających liczbie żołnierzy złożonych w Mogile.

Po powstaniu styczniowym Lipków podupadł. Przestała istnieć manufaktura. Budynki i kościoły niszczały. Zubożały majątek lipkowski kupił Kazimierz Szetkiewicz z Litwy. Z jego starszą córką Marią, ożenił się Henryk Sienkiewicz co, być może, stało się przyczyną związków Lipkowa z literaturą. Właśnie bowiem w Lipkowie doszło do pamiętnego pojedynku pana Wołodyjowskiego z Bohunem, który zatrzymał się w lipkowskiej karczmie (rozebranej później w 1921 r.). Warto też, dodać, że Imćpan Zagłoba pod wieloma względami przypominał teścia autora Trylogii.

Blizne, w którym w 1827 r. było zaledwie 11 domów, rozwijało się szybko i w 1897r Bronisław Chlebowski podaje: Blizne wieś, pow. warszawski, gmina Blizne należy do sądu gminnego okręgu II w Babicach, a stopnia powiatowego w Warszawie. Gmina liczy 3477 ludzi. Pod koniec XIX w. wybudowano fort Blizne, który zastawił dawną drogę prowadzącą na zachód od Warszawy. Na początku XX w. były tu trzy małe majątki i dworki. Obecne nazwy sołectw Blizne Jasińskiego, Blizne Łaszczyńskiego pochodzą od nazwisk właścicieli majątków. Obok kościoła w Starych Babicach jest nagrobek Łaszczyńskich. Następcy Jasińskich - Stanielewicze zbudowali na cmentarzu w Babicach kaplicę grobową. Przy ul. Warszawskiej do 2008 r. zachował się jeszcze należący do Stanielewiczów budynek czworaków z inicjałami SS na szczycie domu – obecnie nieistniejący.

We wrześniu 1939 r. Babice i okolice stanowiły zachodnie przedpole obrony stolicy. Wojska niemieckie 8 września dotarły wypadem pancernym do Warszawy zajmując wsie Górcze, Jelonki, Chrzanów, Groty, Blizne, Osiedle Łączności Babice, Janów, Klaudyn, Kwirynów, Babice. Do 16 września wzdłuż tej linii toczono ciężkie boje ze zmiennym szczęściem. Działania Niemców powstrzymywały III batalion 40 pułku piechoty pod wodzą mjr. Antoniego Sanojcy i Batalion Stołeczny mjr. Józefa Spychalskiego. W Babicach, w dniu 13 września, Niemcy rozbili doszczętnie resztki oddziału mjr. Władysława Mizikowskiego. Cztery dni później, 17 września, III batalion 26 pułku piechoty dowodzony przez mjr. Jacka Decowskiego wyparł Niemców z Osiedla Łączności i radiostacji Babice, a dowodzone przez pułkownika Leopolda Okulickiego silne zgrupowanie wojsk, w skład którego wchodził Batalion Stołeczny, I i IV batalion 360 pułku piechoty i kompania artylerii, odbiło z rąk nieprzyjaciela Jelonki, Chrzanów, Groty i Blizne. Zdobyte pozycje utrzymano do końca obrony Warszawy. Polegli z pól bitewnych w latach 1940-41 zostali ekshumowani na Cmentarz wojenny w Starych Babicach. Dołączyli do nich zabici podczas okupacji partyzanci Armii Krajowej Zgrupowania Kampinos i ludność cywilna oraz policjanci, a później żołnierze Powstania Warszawskiego. W Borzęcinie 12 września resztki oddziałów z 8 Dywizji Pancernej Armii Łódź stoczyły zwycięską bitwę. Poległych 27 żołnierzy polskich pochowano w wydzielonych kwaterach na miejscowym cmentarzu parafialnym. W czasie okupacji, 8 sierpnia 1944r, Borzęcin został spacyfikowany pod zarzutem wspomagania partyzantów AK Zgrupowania Kampinos. Niemcy zamordowali 39 osób. Ofiary pochowano obok żołnierzy września 1939 r.

Miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne to:

1. cmentarz wojenny z II wojny światowej w Starych Babicach (przy drodze Babice - Mościska) z 373 mogiłami: żołnierzy Wojska Polskiego poległych w 1939r i ofiar wojny: powstańców, partyzantów AK Zgrupowania Kampinos oraz ludności cywilnej pomordowanej w okresie okupacji. Wpisany do rejestru zabytków nr rej. 158
2. wydzielona kwatera żołnierzy W.P. Armii Łódź 13 PP z Pułtuska z 1939 r. na cmentarzu parafialnym w Borzęcinie Dużym

2. Charakterystyka zasobu

a. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków i ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Zabudowę architektoniczną obszaru gminy Stare Babice stanowi w przeważającej większości jednorodzinne budownictwo mieszkalne, skupione wzdłuż głównych dróg, tworząc

zabudowę charakterystyczną dla wsi „ulicówki” lub „wielodroźnicy”. W większości wypadków jednorodzinne budynki mieszkalne usytuowane są na niewielkich działkach i zajmują większość jej powierzchni. Wspomniane obiekty przeważnie powstały w okresie ostatnich 30 lat, wypierając wcześniejszą zabudowę drewnianą, z tego względu pozbawione są wartości zabytkowej. Na tle tej zabudowy, wyróżniają się dwa zespoły dworsko-parkowe usytuowane w Lipkowie z k. XVIII w. i Zielonkach Parcele z poł. XIX w. stanowiące przykład wiejskich rezydencji właścicieli ziemskich oraz barokowa i klasycystyczna architektura sakralna w postaci kościołów parafialnych w Starych Babicach, Lipkowie oraz Borzęcinie Dużym.

a) Stare Babice

Na terenie miejscowości najważniejszym zabytkiem jest kościół parafialny wraz z terenem cmentarza przykościelnego oraz sąsiednią plebanią. Ważnym elementem przestrzennym miejscowości jest plac przed kościołem, czyli Rynek - centralny element historycznego układu urbanistycznego. Poza centrum miejscowości, na wschód od rynku znajduje się historyczny cmentarz parafialny, a w kierunku Kwirynowa cmentarz wojskowy.

Zabytki:

- Parafia została erygowana w XIII wieku. Obecny kościół parafialny został wybudowany w latach 1728-1754 i przebudowany w 1907 roku. Wokół kościoła teren cmentarza przykościelnego (zabytkowe nagrobki),
- Plebania przykościelna, z początku XX w.,
- Cmentarz parafialny z zachowanymi historycznymi nagrobkami,
- Cmentarz wojenny żołnierzy Wojska Polskiego poległych we wrześniu 1939 roku.

b) Borzęcin Duży

Pierwsze wzmianki o wsi pochodzą jeszcze z 1254 r., kiedy to kościół został erygowany przez Konrada Mazowieckiego. W 1429 r. i przekazany kanonikom czerwińskim. W XIX w. miejscowość należała do przemysłowca i bankiera Leopolda Kronenberga.

Na terenie miejscowości znajdują się:

- kościół pw. św. Wincentego Ferreriusza, z 1855,
- cmentarz z klasycystyczną kaplicą grobową Róży Zakrzewskiej-Rykowskiej z roku 1838,
- grobowiec lekarza Henryka Collington z 1840 r.,
- Kapliczka przydrożna ufundowana przez rodzinę Zakrzewskich,
- Przy kościele figura Matki Bożej, pocz. XX w.

c) Lipków

Miejscowość słynna z produkcji pasów kontuszowych, która miała tu miejsce w k. XVIII w., kiedy to majątek należał do Paschalisa Jakubowicza.

Na terenie Lipkowa znajdują się:

- barokowo-klasycystyczny dwór z 1792, obecnie plebania,
- Persjarnia i oficyna,
- klasycystyczny kościół parafialny św. Rocha z 1792 projektu Hilarego Szpilowskiego,
- park krajobrazowy z aleją starych drzew,
- kapliczka neogotycka z ok. 1860 roku.

d) Zielonki Parcele

W miejscowości znajduje się zespół pałacowo-parkowy. W k. XVIII w. należał do króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, od którego w 1788 r. odkupił go Paschalis Jakubowicz. W rękach rodziny majątek należał do 1851 r. Wtedy zakupił go warszawski architekt Alfons Kropiwnicki, który wznosił w parku neorenesansowy pałac wg. własnego projektu.

Ponadto na terenie gminy znajduje się 50 zabytkowych figur, kapliczek i krzyży, które posiadają przede wszystkim wartość niematerialną, związaną z tradycją miejsca.

Na terenie gminy do rejestru zabytków wpisanych jest **13** obiektów, **9**-cioma decyzjami o wpisie.

Są to następujące obiekty (rejestrowe - **R**):

l.p.	Adres	Obiekt	Nr rej. zab.
1/ R	Stare Babice	Cmentarz z okresu II wojny światowej	A-1582
2/ R	Stare Babice	Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP	A-1001/374
3/ R	Lipków	Kościół parafialny p.w. Św. Rocha – wraz z otaczającym drzewostanem	A-1058/375
4/ R	Lipków	Dwór (obecnie plebania) i park z zespołu dworsko-przemysłowego	A-1057/48
5/ R	Lipków	Persjarnia w zespole dworsko-przemysłowego	A-1057/48
6/ R	Lipków	Dom ze skarpami (oficyna dworska) z zespołu dworsko-przemysłowego	A-1057/48
7/ R	Lipków	Park z zespołu dworsko-przemysłowego	A-1057/48
8/ R	Zielonki-Parcela	pałac	A-1124/501
9/ R	Zielonki-Parcela	Park przypałacowy	A-1124/501
10/ R	Borzęcin Duży	Kościół parafialny p.w. Św. Ferreriusza	A - 1201
11/ R	Borzęcin Duży	Kaplica cmentarna	A-1004/493

12/ R	Borzęcín Duży	Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki	A - 1464
13/ R	Janów, Klaudyn	Pozostałości Transatlantyckiej Radiotelegraficznej Centrali Nadawczej wraz z otoczeniem	A - 1542/2017 z 01.12.2017 r.

W skali skromnego dziedzictwa kulturowego gminy liczba dziewięciu decyzji obejmujących 13 zabytków wpisanych do rejestru wydaje się dość znacząca. Poza rejestrem zabytków znajduje się nadal cmentarz parafialny w Starych Babicach. Należy rozpatrzyć zasadność wnioskowania o objęcie go ochroną prawną.

Zestawienie obiektów ujętych w gminnej ewidencji (nierejestrowych - GE):

L.p.	Obiekt
<u>1/GE</u>	Cmentarz parafialny w Starych Babicach
<u>2/GE</u>	Cmentarz przykościelny przy kościele p.w. Wniebowzięcia NMP
<u>3/GE</u>	Cmentarz przykościelny przy kościele p.w. św. Rocha w Lipkowie
<u>4/GE</u>	Cmentarz parafialny w Lipkowie
<u>5/GE</u>	Budynek mieszkalny z 1928r. w Starych Babicach przy ul. Rynek 15 na Działce nr ew. 681/1

b. Zabytki archeologiczne

Pierwsze ślady pobytu ludzi w Kotlinie Warszawskiej związane są z kulturą świderską (9000 – 8000 r p.n.e.), przypadają one na końcową fazę paleolitu (starszej epoki kamiennej). Przyjmując się osadnicy przybyli tu z południa. Klimat wtedy był tu zimny. Zajęciem i źródłem utrzymania było zbieractwo i łowiectwo, stąd wynikał koczowniczy tryb życia najdawniejszych ludzi. Najstarsze ślady obozowisk ludzkich w naszej okolicy znaleziono na terenie Puszczy Kampinoskiej. Świadczy o tym stanowisko obozowiska z Ław koło Zaborowa datowane na koniec paleolitu. Najdawniejsze ślady ludzkiej obecności w okolicach Borzęcina pochodzą z mezolitu średniej epoki kamiennej z czasów od 8 do 4 tysiąclecia przed Chrystusem, są to ślady obozowisk ludzi-wędrowców odnotowane w Budzie koło Mariewa. W neolicie – młodszej epoce kamiennej (od 4 tys. do 1800 r. p.n.e.) postępowało ocieplenie klimatu, lasy ustępowały stepowi. Były to dogodne warunki do osiadłego życia. Wtedy przybywali tu osadnicy z nad Dunaju. Przynieśli ze sobą swoją kulturę i jej zdobycze: garncarstwo, tkactwo, udoskonaloną obróbkę kamienia, rogu i drewna. Umieli oni produkować żywność – zajmowali się rolnictwem i hodowlą. Budowali ziemianki, osady. Nastąpił wtedy intensywny rozwój cywilizacyjny. Ślady neolitycznych osad ludzkich znaleziono w okolicy Mariewa, Koczarg Starych, Truskawia. Pochodzą one z końca neolitu z okresu kultury pucharów lejkowatych, określane są na lata 1900 – 1800 r. p.n.e. Osady te dokumentują stanowiska archeologiczne w Mariewie – nr. 63, 64, 66 i w Koczargach Starych – nr 43, 46 i 48. W Borzęcinie odkryto

groby kultury ceramiki sznurowej. Epoka brązu (1800 -750r. p.n.e.) następowała tu bardzo wolno, nadal występowały równolegle wcześniejsze kultury neolityczne. Z 1900 – 1700r. p.n.e. pochodzi cmentarzysko w Borzęcinie Dużym na pograniczu z Zalesiem (Wierzbinem) – stanowisko 90. Najdawniejsza występująca tu kultura epoki brązu to kultura trzciniecka. Z okresu kultury trzcinieckiej (1500 – 1300r. p.n.e.) pochodzą: osada i cmentarzysko – (stanowiska 90 i 22) w Borzęcinie Dużym na Górkach po zachodniej stronie drogi do Mariewa, oraz osady w Mariewie – stanowiska 67 i 68. Dominująca w okresie brązu kultura łużycka, określana jako prasłowiańska (1300 – 400r. p.n.e.) ma na naszym terenie dużo stanowisk: stanowisko 23 cmentarzyska w Borzęcinie Dużym oraz stanowisko osady i cmentarzyska w Zalesiu – 89. Z końcowej fazy kultury łużyckiej i wyrosłej na jej podłożu kultury grobów kloszowych zwaną też kulturą grobów skrzynkowych odkryto stanowisko tej kultury również w Borzęcinie Dużym – stanowisko 23 i późniejsze stanowisko – 12. Epoka żelaza zaczęła się około 750 r. p.n.e.. Umiejętność wytopu i stosowania żelaza przyszła tu z Europy południowej. Żelazo do użytku na tych terenach wchodziło bardzo wolno. Jego początki wiążą się z okresem halsztackim, przykładem jest stanowisko 48 w Koczargach. Na naszych ziemiach stopniowo postępowało oziębienie klimatu i wzrost ilości opadów. Zmieniał się krajobraz – przybywało lasów, zwiększał się poziom i ilość wód, zabagniły się doliny. Zmiany te postępowały jednak wolno i nie ograniczały osadnictwa. Rozwój produkcji żelaza nastąpił tu w okresie lateńskim, zwanym też wenedzkim a rozkwit jego produkcji nastąpił w okresie wpływów rzymskich I – IV w. Stanowiska osad i cmentarzysk okresu lateńskiego występują też w Mariewie – stanowisko 69 w Koczargach Starych – 44, 45 i 48; oraz stanowisko 80 w Wierzbinie. Z okresu wpływów rzymskich (I – IV w.) jest tu dużo stanowisk archeologicznych. W Borzęcinie Dużym jest pięć stanowisk osadniczych – stanowiska 11, 9, 10, 15, 17 i jedno cmentarzysko – 20. W Mariewie jest cmentarzysko na stanowisku 69, w Koczargach Starych – stanowisko osady – 42, w Borzęcinie Dużym – stanowisko osady – 21 i cmentarzyska – 29 oraz w Wojcieszynie na stanowisku 79 osady hutniczej. W Borzęcinie Małym na stanowisku 26 są ślady osady i cmentarzyska z okresu wpływów rzymskich. Stanowiska osad hutniczych – miejsc wytopu żelaza w dymarkach z rudy darniowej (rudawy łąkowej) w Borzęcinie i bliskiej okolicy stanowią część dużego ośrodka wytopu i obróbki żelaza w dolinie Utraty, zwanego Mazowieckim Okręgiem Hutniczym, który dorównywał wielkością produkcji żelaza okręgowi świętokrzyskiemu koło Słupi Nowej czy śląskiemu koło Opola. W IV wieku następował upadek hutnictwa mazowieckiego. Przyczyną było oziębienie klimatu i wzrost wilgotności a z nią związane podtopienie i zabagnienie doliny Utraty oraz napór koczowniczych ludów. Europa stała się wielkim pobojobiskiem, zwanym okresem wielkich wędrówek ludów. Resztki ludności dawnej uchodziły na południe czy zachód Europy albo stopniowo asymilowały się z przybyszami. W wyniku zagrożenia rody łączyły się w plemiona i stopniowo w państwa. Ludność budowała osady obronne a z czasem grody, które dawały większe poczucie bezpieczeństwa. Pierwsze grody w tej okolicy były koło Błonia nad Utratą oraz na Bródnie za Wisłą. Początki państwa Polskiego do X wieku i czasy pierwszych Piastów od X – XII wieku nazywane są wczesnym średniowieczem. Stopniowo rozwijało się i umacniało państwo polskie a z nim od chrztu Polski 966 roku wiara i cywilizacja chrześcijańska. Osadnictwo Słowian nie opierało się na dużych ośrodkach plemiennych, ale na grupach małych osad, grądów i wiosek oddzielonych od siebie nieprzebytym, dziewiczym lasem. Każda z nich stanowiła samowystarczalny ośrodek w ramach wielkiej wspólnoty. Osady wczesnośredniowieczne

dokumentują stanowiska: osady z XII – XIII wieku stanowisko 24; stanowiska 11, 16, 18 i 20 osad z XII – XIV wieku w Borzęcinie i Wierzbinie stanowisko 81; osady – 44 w Koczargach Starych, dwa stanowiska – 7 i 8 w Truskawiu, w Wojcieszynie trzech osad na stanowiskach – 83, 84 i 85 a w Wierzbinie stanowisko 80 osady średniowiecznej. W Wojcieszynie są stanowiska osady wczesnośredniowiecznej – 86 i stanowisko – 87 osady średniowiecznej. W Borzęcinie, Wojcieszynie, Wierzbinie i Koczargach występuje ciągłość osadnicza a lokalizacja dawnych osad średniowiecznych jest bliska osadnictwu obecnemu. Osady były najczęściej na wzniesieniach, terenach bardziej suchych ale blisko wód.

Zestawienie stanowisk archeologicznych

L.P.	Nr stanowiska	Miejscowość
1.	56-64/5	Babice Nowe, Stare Babice
2.	56-64/6	Babice Nowe
3.	56-65/3	Babice Nowe
4.	56-65/6	Blizne Jasińskiego, Latchorzew
5.	56-65/7	Blizne Jasińskiego
6.	56-65/18	Blizne Jasińskiego, Blizne Łaszczyńskiego
7.	56-65/19	Blizne Jasińskiego
8.	56-63/1	Borzęcin Duży
9.	56-63/2	Borzęcin Duży
10.	56-63/3	Borzęcin Duży
11.	56-63/4	Borzęcin Duży
12.	56-63/5	Borzęcin Duży
13.	56-63/7	Borzęcin Duży, Borzęcin Mały
14.	56-63/8	Borzęcin Duży
15.	56-63/9	Borzęcin Duży
16.	56-63/10	Borzęcin Duży
17.	56-63/11	Borzęcin Duży
18.	56-63/12	Borzęcin Duży
19.	56-63/15	Borzęcin Duży
20.	56-63/27	Borzęcin Duży
21.	56-63/40	Borzęcin Duży
22.	56-63/41	Borzęcin Duży
23.	56-63/53	Borzęcin Duży
24.	56-63/54	Borzęcin Duży
25.	56-64/29	Borzęcin Duży
26.	56-63/6	Borzęcin Duży
27.	56-63/13	Borzęcin Mały
28.	56-63/28	Borzęcin Mały
29.	56-63/29	Borzęcin Mały
30.	55-64/3	Buda
31.	56-65/13	Janów
32.	56-65/15	Janów
33.	55-65/2	Klaudyn
34.	55-65/3	Klaudyn
35.	55-65/4	Klaudyn
36.	55-65/5	Klaudyn

37.	56-65/9	Klaudyn
38.	56-65/10	Klaudyn
39.	56-65/11	Klaudyn
40.	56-65/12	Klaudyn
41.	56-65/14	Klaudyn
42.	56-64/21	Koczargi Stare
43.	56-64/38	Koczargi Stare
44.	56-64/39	Koczargi Stare
45.	56-64/40	Koczargi Stare, Koczargi Nowe (Stare Koczargi)
46.	56-64/41	Zalesie
47.	56-64/43	Koczargi Stare
48.	56-64/44	Koczargi Stare
49.	56-64/45	Koczargi Stare
50.	56-64/46	Koczargi Stare
51.	56-64/47	Koczargi Stare
52.	56-64/48	Koczargi Stare
53.	56-65/16	Kwirynów
54.	56-65/17	Kwirynów
55.	56-65/1	Latchorzew
56.	56-65/2	Latchorzew
57.	56-65/4	Latchorzew
58.	56-65/5	Latchorzew
59.	56-65/8	Latchorzew
60.	56-64/26	Lipków, Stare Babice
61.	55-63/1	Mariew
62.	55-63/9	Mariew
63.	55-63/10	Mariew
64.	55-63/11	Mariew
65.	55-64/1	Mariew
66.	56-63/16	Mariew
67.	56-63/39	Mariew
68.	56-63/43	Mariew
69.	56-63/44	Mariew
70.	56-64/18	Mariew
71.	55-64/2	Stanisławów
72.	56-64/1	Stare Babice
73.	56-64/2	Stare Babice
74.	56-64/3	Stare Babice
75.	56-64/4	Stare Babice
76.	56-64/25	Stare Babice
77.	56-64/30	Stare Babice
78.	56-64/49	Stare Babice
79.	56-64/10	Wierzbin, Wojcieszyn
80.	56-64/11	Wierzbin
81.	56-64/17	Wierzbin
82.	56-64/12	Wojcieszyn
83.	56-64/23	Wojcieszyn

84.	56-64/24	Wojcieszyn
85.	56-64/28	Wojcieszyn
86.	56-64/32	Wojcieszyn (Zalesie)
87.	56-64/33	Wojcieszyn (Zalesie)
88.	56-64/42	Wojcieszyn (Zalesie)
89.	56-64/34	Zalesie
90.	56-64/35	Zalesie
91.	56-64/14	Zielonki-Parcela
92.	56-64/50	Zielonki-Parcela
93.	56-64/13	Zielonki Wieś
94.	56-64/31	Zielonki -Parcela
95.	56-64/15	Zielonki Wieś, Zielonki Parcele, Stare Babice (Zielonki)
96.	56-64/20	Zielonki Wieś, Lipków
97.	56-64/22	Zielonki Wieś
98.	55-65/1	Klaudyn (Laski)

3. Diagnoza stanu opieki nad zabytkami

Szczegółowa ocena stanu zachowania wszystkich zabytków nieruchomych objętych w gminnej ewidencji zabytków może być dokonana po analizie informacji znajdujących się w poszczególnych kartach ewidencyjnych/adresowych obiektów. Ta ocena winna być systematycznie aktualizowana, nie rzadziej niż raz na cztery lata – przy sporządzaniu nowych kart adresowych obiektów. Ze względu na niewielki zasób takiej oceny można dokonywać także systematycznie, co roku. Dużo więcej trudu wymaga natomiast ocena stanu zachowania stanowisk archeologicznych, które narażone są na zniszczenie przez prace budowlane i ziemne prowadzone pod nienależytym nadzorem lub bez pozwolenia.

3.1. Ocena stanu zachowania

W skali całej gminy można ocenić stan zachowania zabytków nieruchomych, jako dobry. Większość obiektów jest stale użytkowana, znajduje się w stanie dostatecznym i dobrym. Zachowany i czytelny jest także układ urbanistyczny centrum miejscowości, który jednakże wymaga uczynienia i uporządkowania w części Rynku. Przy istotnych obiektach (pałac w Zielonkach, dwór w Lipkowie, kościół w Lipkowie, kościół w Starych Babicach, kościół w Borzęcinie Dużym) wpisanych do rejestru zabytków, prowadzone są lub były prace remontowe i konserwatorskie.

W zasobach znajdujących się w gestii samorządu znajdują się w większości obiekty małej architektury: kapliczki, krzyże, figury, które mogą być potraktowane, jako zabytki ruchome. Większość z nich podlega bieżącym pracom konserwatorskim i kompleksowym remontom – najczęściej przez lokalną społeczność.

Osobnym problemem w skali całej gminy jest zagrożenie sporadycznie zdarzających się samowoli budowlanych - ziemnych w odniesieniu do obszarów, na których znajdują się stanowiska archeologiczne.

3.2. Analiza szans i zagrożeń

Szansy i zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego w gminie można podzielić na kilka obszarów. Będą to:

Obszar I. Funkcjonowanie samorządu w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Obszar II. Stan zachowania zabytków nieruchomych, w tym stanowisk archeologicznych.

Obszar III. Obecność zabytków w dokumentach planistycznych i strategicznych gminy, powiatu, województwa.

Obszar IV. Wizerunek dziedzictwa gminy i jego wykorzystanie społeczne oraz turystyczne.

Obszar V. Finansowanie prac i działań związanych z zabytkami.

Obszar I

Funkcjonowanie samorządu w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Szanse	Zagrożenia
Stała współpraca z samorządem powiatowym i MWKZ	Brak wypracowanego modelu współpracy z samorządem powiatowym i MWKZ
Systematyczne realizowanie zadań w zakresie ochrony zabytków	Brak wyodrębnionej komórki ds. ochrony zabytków w ramach urzędu
Posiadanie wykonanej Gminnej ewidencji zabytków	Brak wizji strategicznej dot. zarządzania dziedzictwem gminy

Obszar II

Stan zachowania zabytków nieruchomych i stanowisk archeologicznych.

Szanse	Zagrożenia
Duża liczba zachowanych obiektów małej architektury	Niewielka liczba obiektów nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków
Stosunkowo dobry stan techniczny obiektów zabytkowych	Brak dostatecznych środków finansowych na remonty w skali samorządu gminy, powiatu, województwa, które mogłyby być dedykowane na zabytki

Obszar III

Obecność zabytków w dokumentach planistycznych i strategicznych.

Szanse	Zagrożenia
Uwzględnianie ochrony zabytków w obecnych i nowych planach miejscowych	-

Obszar IV**Wizerunek dziedzictwa Gminy i jego wykorzystanie społeczne oraz turystyczne.**

Szanse	Zagrożenia
Możliwość wykorzystania turystycznego zabytków w Lipkowie i Zielonkach	Częsty brak społecznej świadomości dot. Zabytków
Rozwój nowych szlaków turystycznych	Brak portali i opracowań pod kątem turystycznego wykorzystania obiektów
Potencjał różnorodności dziedzictwa w tworzeniu nowych produktów turystycznych	-
Możliwość wykorzystania dogodnego położenia w sąsiedztwie Warszawy	-

Obszar V**Finansowanie prac i działań związanych z zabytkami.**

Szanse	Zagrożenia
Duża dostępność funduszy zewnętrznych, choć o niewielkich środkach	Brak środków w budżecie samorządu gminy, powiatu i województwa
	Brak środków w budżecie MWKZ

V. Program opieki nad zabytkami**a) Określenie celów Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Stare Babice na lata 2021-2024**

W oparciu o ustawowe cele programu opieki nad zabytkami wynikające z art. 87 ustawy, zasoby dziedzictwa kulturowego Gminy oraz jej możliwości i perspektywy rozwoju zostały sformułowane następujące celu programu opieki nad zabytkami gminy Stare Babice na czteroletni okres programowania 2021-2024:

1. Systematyczne realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami;
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i trwała poprawa stanu ich zachowania;
3. Uwzględnienie ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego oraz dziedzictwa archeologicznego w dokumentach planistycznych i strategicznych gminy
4. Wykreowanie atrakcyjnego wizerunku gminy oraz budowanie tożsamości, a także podnoszenie atrakcyjności gminy, w szczególności miejscowości Stare Babice poprzez zagospodarowanie Rynku oraz udostępnienie zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych;

5. Powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w środowisku mieszkańców gminy;
6. Promocja zasobów dziedzictwa kulturowego gminy pod kątem rozwoju ruchu turystycznego (turystyka weekendowa);
7. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
8. Wykorzystanie funduszy krajowych i funduszy strukturalnych unii europejskiej w działaniach samorządu zmierzających w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony zabytków.

b) **Priorytety**

Określone przez program priorytety są rozwinięciem celów programu. W ramach każdego priorytetu wyznaczone zostały poszczególne działania.

Priorytet I

Realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami

nr	Nazwa działania	Uczestnicy
1.	Przyjęcie przez Radę Gminy Programu Ochrony Zabytków na lata 2021-2024 oraz okresowe monitorowanie jego realizacji.	UG, RG, mieszkańcy, MWKZ
2.	Opracowanie i coroczna aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych na podstawie otrzymanych aktualizacji od właścicieli lub zarządców obiektów zabytkowych.	UG, RG, właściciele i zarządcy ob., MWKZ
3.	Prowadzenie i bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomości Gminy Stare Babice	UG, MWKZ
5.	Oznakowanie obiektów wpisanych do rejestru zabytków znakiem informacyjnym przekazany przez samorząd Powiatu (znak Konwencji Haskiej)	UG, Starostwo
6.	Okresowa kontrola (nie rzadziej niż raz na 2 lata) właściwego oznakowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków znakiem informacyjnym przekazany przez samorząd Powiatu (znak Konwencji Haskiej).	UG, Starostwo
7.	Ustalenie terenów, dla których niezbędne jest opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, istotnych dla ochrony dziedzictwa kulturowego.	UG
8.	Systematyczne uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków o obiekty przewidziane do ochrony ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i przekazywanie tych wykazów do Starostwa Powiatowego oraz WKZ.	UG, MWKZ, STAROSTWO

9.	Wystąpienie z wnioskami o wpis do rejestru zabytków wartościowych pod względem historycznym i artystycznym obiektów znajdujących się na terenie gminy: Wniosek o wpis do rejestru zabytków cmentarza parafialnego w Starych Babicach. Wniosek o wpis do rejestru zabytków wybranych obiektów małej architektury będących w posiadaniu gminy (kapliczki, figury)	UG, MWKZ, Parafia
10.	Objęcie ochroną cennych obiektów przyrodniczych.	UG, MWKZ, WKP
12.	Aktualizacja informacji o obiektach zabytkowych w ewidencji gruntów i budynków.	UG, Starostwo
13.	Coroczne zabezpieczenie w budżecie Gminy Stare Babice środków finansowych na realizację zadań własnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.	UG, RG
14.	Stała współpraca samorządu z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Warszawie.	UG, MWKZ, STAROSTWO
15.	Udostępnianie strony internetowej Gminy dla potrzeb działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.	UG
16.	Systematyczne podnoszenie kwalifikacji pracowników samorządowych związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.	UG
17.	Uczestnictwo w szkoleniach dotyczących kompetencji samorządów w zakresie ochrony zabytków.	UG
18.	Dążenie do powołania w Urzędzie Gminy komórki/osoby odpowiedzialnej za proces rewitalizacji obszarów historycznych oraz ochronę zabytków.	UG

Priorytet II

Zahamowanie procesów degradacji zabytków i trwała poprawa stanu ich zachowania.

nr	Nazwa działania	Uczestnicy
1.	Przekazanie Starostwu Powiatowemu wykazu obiektów objętych ewidencją zabytków oraz jego systematyczne aktualizowanie.	UG, STAROSTWO
2.	Stworzenie modelu współpracy z właścicielami i administratorami obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	UG, właściciele i zarządcy obiektów
3.	Współpraca samorządu ze związkami wyznaniowymi będącymi właścicielami i zarządcami zabytków sakralnych (kościół, cmentarze).	UG, związki wyznaniowe
4.	Współpraca z PINB w celu przeciwdziałania samowolom budowlanym i samowolnym pracom ziemnym na terenie stanowisk.	UG, PINB

5.	Rewitalizacja Rynku wraz z zaproponowaniem nowej zabudowy pierzejowej i przywrócenia jego przestrzeni oraz płaszczyzny ludziom.	UG, RG, MWKZ
6.	Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy historycznych nagrobkach i miejscach pamięci narodowej na zabytkowych cmentarzach oraz przy innych kapliczkach, krzyżach i obeliskach.	UG, RG, MWKZ
7.	Poddanie pomników przyrody niezbędnym zabiegom pielęgnacyjnym.	UMG, MWKZ, Woj. KONSERWATOR PRZYRODY
8.	Stała współpraca na poziomie planowanych inwestycji z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych, prowadząca do poprawy stanu ich zachowania i utrzymania w jak najlepszym stanie substancji zabytkowej.	UG, właściciele i zarządcy obiektów

Priorytet III

Uwzględnienie ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego oraz dziedzictwa archeologicznego w dokumentach planistycznych i strategicznych miasta.

nr	Nazwa działania	Uczestnicy
1.	Uwzględnianie ochrony zabytków nieruchomości tj. obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków w opracowywanych dla terenu Gminy Stare Babice dokumentach studialnych dot. polityki przestrzennej np. studia i plany zagospodarowania przestrzennego.	UG, MWKZ
2.	Uwzględnianie zasad ochrony stref występowania zabytków archeologicznych w opracowywanych dla terenu Gminy dokumentach studialnych dotyczących polityki przestrzennej np. studia i plany zagospodarowania przestrzennego.	UG, MWKZ

Priorytet IV

Kreowanie wizerunku Gminy oraz budowanie tożsamości, a także podnoszenie atrakcyjności Gminy poprzez udostępnianie Rynku oraz zabytków dla potrzeb kulturalnych, społecznych, turystycznych.

nr	Nazwa działania	Uczestnicy
1.	Popularyzacja dorobku obchodów lat jubileuszowych miejscowości położonych w gminie Starych Babic	UG, mieszkańcy, MWKZ, NID, ngo's i grupy społeczne

2.	Udział w organizacji corocznej imprezy Europejskich Dni Dziedzictwa, organizowanych przez NID – we wrześniu każdego roku	UG, NID, mieszkańcy, ngo's i grupy społeczne, KPN
3.	Organizacja corocznych imprez plenerowych związanych z wydarzeniami II wojny światowej – na terenie Starych Babic, Kwirynowa, Lipkowa i in.	UG, ngo's i grupy społeczne, mieszkańcy, KPN
4.	Organizacja corocznego Rajdu Historycznego	UG, ngo's i grupy społeczne, KPN
5.	Współdziałanie z organizatorami cyklicznych przedsięwzięć służących pogłębianiu zainteresowania dziedzictwem kulturowym Starych Babic.	UG, mieszkańcy, ngo's i grupy społeczne, KPN
6.	Propagowanie idei społecznej opieki nad zabytkami.	UG, ngo's i grupy społeczne,
7.	Współdziałanie z organizatorami różnorodnych imprez i przedsięwzięć związanych z obchodami rocznic historycznych i wydarzeń szczególnie istotnych dla dziejów Gminy	UG, ngo's i grupy społeczne
8.	Inicjowanie i organizacja wystaw stacjonarnych wewnętrznych i plenerowych popularyzujących dziedzictwo kulturowe Starych Babic.	UG, MWKZ, ngo's i grupy społeczne
9.	Opracowanie na podstawie wykonanej gminnej ewidencji zabytków cyfrowej bazy danych o obiektach zabytkowych i historycznych przestrzeniach o istotnych wartościach krajobrazu kulturowego i jak najszerze jej udostępnianie poprzez umieszczenie na stronach internetowych Gminy.	UG, ngo's i grupy społeczne
10.	Organizowanie gminnych konkursów historycznych, plastycznych i fotograficznych na temat obiektów zabytkowych w gminie (placówki edukacyjne oraz instytucje kultury, stowarzyszenia)	UG, szkoły, ngo's i grupy społeczne, KPN
11.	Udzielanie wsparcia finansowego z budżetu Gminy na działania służące ochronie dziedzictwa kulturowego, a podejmowane przez organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe i inne podmioty życia społecznego w mieście.	UG, ngo's i grupy społeczne, związki wyznaniowe
12.	Przygotowanie wydawnictw propagujących historię i dziedzictwo gminy	UG, ngo's i grupy

		społeczne
13.	Wykreowanie i rozwój produktu turystycznego „ <i>Szlak kapliczek i krzyży</i> ”.	UG, ngo's i grupy społeczne, KPN
14.	Wytyczenie i organizacja nowych szlaków rowerowych na terenie Gminy – w sąsiedztwie obiektów zabytkowych	UG, KPN
15.	Nagradzanie i wyróżnianie najlepszych inicjatyw zw. z zabytkami (np. konserwacje) przez Wójta Gminy.	UG, właściciele i zarządcy obiektów, lokalna społeczność
16.	Stała współpraca z prasą, radiem i telewizją oraz wykorzystywanie Internetu do prezentacji dziedzictwa kulturowego Gminy (np. przygotowanie audycji).	UM
17.	Wydawanie publikacji, folderów oraz wspieranie katalogów, wystaw i innych wydawnictw prezentujących środowisko kulturowe Gminy.	UG, ngo's i grupy społeczne

Priorytet V

Powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w środowisku mieszkańców Gminy.

nr	Nazwa działania	Uczestnicy
1.	Przygotowanie programu zajęć dotyczącego zabytków Gminy przy udziale Kuratorium Oświaty oraz doradców metodycznych.	UG, Kuratorium oświaty
2.	Podnoszenie kwalifikacji i doskonalenie zawodowe nauczycieli i osób działających w sferze upowszechniania dziedzictwa kulturowego.	UG
3.	Wprowadzenie i systematyczne uzupełnianie na stronie internetowej Gminy zakładki dot. dziedzictwa kulturowego.	UG
4.	Współorganizacja różnorodnych, ogólnodostępnych przedsięwzięć (konferencje, sesje popularno-naukowe, rajdy), popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz potrzebę jego ochrony	UG, ngo's i grupy społeczne, KPN
5.	Propagowanie idei społecznych kwest przeznaczonych na ratowanie zabytkowych cmentarzy, w tym cmentarza wojennego.	UG, ngo's i grupy społeczne, związki wyznaniowe
6.	Prowadzenie polityki informacyjnej dotyczącej pozytywnych działań konserwatorskich i remontowo-budowlanych przy	UG, MWKZ

	obiektach i przestrzeniach zabytkowych (np. przy Lipkowie)	
7.	Powołanie wspólnie ze Starostwem Powiatowym i Wojewódzkim Konserwatorem Społecznych Opiekunów Zabytków działających na terenie Gminy.	UG, MWKZ, Starostwo
8.	Organizowanie corocznych wydarzeń rocznicowych o charakterze promującym dziedzictwo Gminy, w tym Rajdu Historycznego	UG, ngo's i grupy społeczne, KPN

Priorytet VI**Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.**

nr	Nazwa działania	Uczestnicy
1.	Wprowadzenie ulg podatkowych z tytułu przeprowadzanych remontów i restauracji zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	UG, RG
2.	Wypracowanie polityki informacyjnej służącej szerokiemu społecznemu upowszechnianiu bieżących informacji o aktualnie ogłaszanych terminach naboru wniosków, Programach Operacyjnych, programach MKiDN i innych możliwościach pozyskania środków finansowych na realizację prac remontowych, konserwatorskich i rewitalizacji obiektów zabytkowych.	UG
3.	Uruchomienie wraz z organizacjami pozarządowymi, związkami wyznaniowymi i instytucjami kultury corocznych zbiórek przeznaczonych na ratowanie zabytkowych cmentarzy, w tym cmentarza wojennego.	UG, parafie, związki wyznaniowe, ngo's i grupy społeczne

Priorytet VII**Wykorzystanie funduszy krajowych i funduszy strukturalnych unii europejskiej w działaniach samorządu zmierzających w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony zabytków**

nr	Nazwa działania	Uczestnicy
1.	Monitoring przez powołaną w ramach Urzędu Gminy komórkę organizacyjną ds. dziedzictwa, dostępnych funduszy przeznaczonych na ochronę dziedzictwa.	UG
2.	Bieżące zamieszczanie na stronach internetowych Gminy dostępnych samorządowi informacji dotyczących możliwości pozyskania zewnętrznych środków finansowych, ułatwiających właścicielom i zarządcom obiektów zabytkowych terminowe	UG

	i prawidłowe składanie stosownych wniosków.	
3.	W miarę możliwości organizacyjnych Urzędu doradztwo w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych na zachowanie i utrzymanie obiektów zabytkowych.	UG

c) Instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami

Zakłada się, że zadania określone w Programie będą wykonywane za pomocą następujących podstawowych instrumentów:

- a) instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- b) instrumentów finansowych (m.in. współfinansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych);
- c) instrumentów koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca
- d) z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami);
- e) instrumentów społecznych (m.in. poprzez działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi);
- f) instrumentów kontrolnych (m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego).

d) Źródła finansowania działań

Działania związane z opieką nad zabytkami i ochroną zabytków będące ustawowym obowiązkiem samorządu mogą być finansowane z budżetu Gminy Stare Babice na podstawie właściwej uchwały Rady Gminy podjętej na podstawie ustawy oraz przepisów odrębnych. Dla wielu działań jednak możliwe jest pozyskanie środków krajowych i środków z funduszy europejskich. Osobnym źródłem finansowania może być partnerstwo publiczno-prywatne, czyli pozyskiwanie środków we współpracy z prywatnymi inwestorami.

Informacje o zasadach i kryteriach dotyczących możliwości pozyskiwania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami znajdują się na podanych poniżej stronach internetowych:

- a) Informacje dotyczące Programu Operacyjnego „Promesa Ministra Kultury” – **www.mkidn.gov.pl**
- b) Informacje dotyczące Programu Operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe” – **www.mkidn.gov.pl**
- c) Informacje dotyczące programu operacyjnego „Fundusz wymiany kulturalnej” –

www.mkidn.gov.pl

d) Informacje dotyczące Programu Operacyjnego „Kultura 2007–2013 –

www.mkidn.gov.pl

e) Informacje dotyczące Programu Operacyjnego „Innowacyjna gospodarka”, projektu nr 6.4. *Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym*

www.interreg.gov.pl

f) Informacje dotyczące programów operacyjnych „Regionalne programy operacyjne” –

www.interreg.gov.pl

g) Informacje dotyczące Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” –

www.minrol.gov.pl

h) Informacje dotyczące Programu Operacyjnego „Kapitał ludzki” –

www.mrr.gov.pl

i) Informacje dotyczące Programu Operacyjnego „Infrastruktura i środowisko” –

www.mrr.gov.pl

j) Informacje dotyczące Programu Operacyjnego „Europejska współpraca terytorialna” –

www.mrr.gov.pl

k) Informacje dotyczące Programu Operacyjnego „Fundusz dla organizacji pozarządowych” –

www.ngo.pl; www.funduszngo.pl

l) Informacje dotyczące możliwości finansowania przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym-

www.partnerstwopublicznoprywatne.info

m) Informacje dotyczące Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego –

www.eog.gov.pl

e) Zasady monitorowania i oceny realizacji programu

Z realizacji programu Wójt Gminy Stare Babice sporządzi w roku 2021 i 2024 sprawozdania, które zostaną przedstawione Radzie Gminy. W sprawozdaniu powinny znaleźć się informacje o poziomie realizacji zadań podejmowanych w ramach przyjętych priorytetów.

VI. Wpisy i skreślenia w Gminnej Ewidencji Zabytków w okresie 2014 – 2019r.

W okresie od 27 czerwca 2014 r. czyli od dnia uchwalenia „Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Stare na lata 2014-2018” nie był żadnego skreślenia w Gminnej Ewidencji Zabytków, natomiast przybyły dwa wpisy:

Na podstawie wpisu do rejestru zabytków:

1	Janów	Pozostałości Transatlantyckiej Radiotelegraficznej Centrali Nadawczej wraz z otoczeniem	Nr 1542/2017 z dnia 01.12. 2017 r.
----------	-------	---	---------------------------------------

i jako obiekt ujęty w gminnej ewidencji (nierejestrowy):

2	Budynek mieszkalny z 1928r. w Starych Babicach przy ul. Rynek 15 na Działce nr ew. 681/1		
----------	--	--	--